

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanja Lužar

SEKUNDARNA ANALIZA DEJAVNIKOV STRAHU PRED
KRIMINALITETO V SLOVENSKEM PROSTORU

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanja Lužar

Mentor: doc. dr. Janez Štebe

SEKUNDARNA ANALIZA DEJAVNIKOV STRAHU PRED
KRIMINALITETO V SLOVENSKEM PROSTORU

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2008

*Hvala domačim za podporo, potrpežljivost in optimizem.
Hvala Evi, Katki, Maji in Primožu za nepozabne skupne trenutke.*

*Zahvala tudi mentorju doc. dr. Janezu Štebetu za pomoč in sodelovanje
pri nastajanju naloge.*

SEKUNDARNA ANALIZA DEJAVNIKOV STRAHU PRED KRIMINALITETO V SLOVENSKEM PROSTORU

Številne dosedanje raziskave so pokazale, da strah pred kriminaliteto pomembno vpliva na življenje ljudi. Prisotnost strahu pred kriminaliteto povzroča nelagodje in občutek ogroženosti prebivalcev ter v splošnem zmanjšuje njihovo kakovost življenja. Že dalj časa je znano, da sama kriminaliteta pri oblikovanju strahu ne igra najpomembnejše vloge, ampak so za nastanek strahu pomembnejši drugi dejavniki. Od teh se največkrat omenjata spol in starost, ki naj bi odražala večjo socialno izključenosti in ranljivost tistih ljudi, pri katerih je stopnja strahu pred kriminaliteto večja. Med pomembnejše dejavnike štejemo še tip naselja, predhodne izkušnje s kriminaliteto, zadovoljstvo z dohodki, zadovoljstvo s policijo in odnose s sosedi. Podatki za Slovenijo iz leta 2001 so pokazali, da izrazitega strahu pred kriminaliteto v Sloveniji zaenkrat še ni opaziti, saj se večina tako moških kot žensk počuti zelo varno oz. dokaj varno. Z regresijsko analizo sem potrdila vpliv zgoraj naštetih dejavnikov, s čimer se povečuje razumevanje pojava strahu pred kriminaliteto in od tod izhajajoče možnosti za izboljšanje stanja.

Ključne besede: strah pred kriminaliteto, socialna povezanost, ranljivost, družbeni nadzor.

SECONDARY ANALYSIS OF FEAR OF CRIME FACTORS IN SLOVENIA

Numerous previous researches revealed the importance of fear of crime impact on people's life. Presence of fear of crime causes inhabitants feeling unpleasant and threatened and generally decreases their life quality. It has been known for a long time that crime itself does not play the main role in forming fear; some other factors are much more important. Most frequently talked about are factors of gender and age; which should express higher social exclusion and vulnerability of those, whose level of fear is higher. Other important factors are type of environment, previous experiences with crime, satisfaction with income, satisfaction with police and relations with neighbors. Slovenian research from 2001 reveals no outstanding fear of crime in Slovenian country yet. Majority of men the same as women said that they would feel very safe or at least fairly safe walking alone in their neighborhood at night. With regression analysis I have confirmed the impact of those factors mentioned above and thus increased understanding of fear of crime and possibilities of improving temporary situation.

Key words: fear of crime, social cohesion, vulnerability, social control.

KAZALO

1. UVOD	6
2. OBČUTEK OGROŽENOSTI IN STRAH PRED KRIMINALITETO	9
2.1 OPREDELITEV POJMOV.....	11
2.2 DIMENZIJE STRAHU PRED KRIMINALITETO	12
3. DEJAVNIKI STRAHU PRED KRIMINALITETO	14
3. DEJAVNIKI STRAHU PRED KRIMINALITETO	14
3.1 SOCIALNOPSIHOLOŠKI DEJAVNIKI IN VAN DER WURFFOV MODEL.....	15
3.2 DRUŽBENO GEOGRAFSKI DEJAVNIKI.....	17
3.3 RANLJIVOST.....	20
3.4 SOCIALNA IZKLJUČENOST IN SOCIALNA POVEZANOST	21
3.5 DRUŽBENI NADZOR.....	25
4. POSLEDICE STRAHU PRED KRIMINALITETO	29
5. MERJENJE STRAHU PRED KRIMINALITETO	30
5.1 SEKUNDARNI PODATKI	34
6. ANALIZA ANKETE O ŽRTVAH KRIMINALA, 2001	36
6.1 OPIS RAZISKAVE.....	36
6.2 OPREDELITEV POJMOV IN INDIKATORJI	37
6.3 OPISNA STATISTIKA	45
6.4 REGRESIJSKA ANALIZA.....	54
7. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	61
9. PRILOGE	68
PRILOGA A: TABELA KORELACIJSKIH KOEFICIENTOV MED SPREMENLJIVKAMI.....	68
PRILOGA B: IZPISI REZULTATOV V PROGRAMU SPSS.....	69

SEZNAM SLIK IN TABEL

Slika 2. 1: Število evidentiranih kaznivih dejanj v obdobju 1995–2006	10
Slika 2. 2: Delež prebivalcev v Sloveniji, ki so na vprašanje »Kako varni se počutite, ko se ponoči sami sprehajate po vašem okolišu?« odgovorili »zelo varno«	10
Slika 6.3. 1: Anketiranci glede na spol.....	45
Slika 6.3. 2: Anketiranci glede na tip naselja	45
Slika 6.3. 3: Anketiranci glede na izobrazbo	45
Slika 6.3. 4: Anketiranci glede na zadovoljstvo z dohodki gospodinjstva.....	46
Slika 6.3. 5: Število kaznivih dejanj glede na vrsto kaznivega dejanja	47
Slika 6.3. 6: Odstotek kaznivih dejanj osebne kriminalitete glede na spol	48
Slika 6.3. 7: Strah pred kriminaliteto glede na spol	48
Slika 6.3. 8: Anketiranci glede na odnose s sosedi	49
Slika 6.3. 9: Posluževanje preventivnih ukrepov glede na tip naselja	50
Slika 6.3. 10: Mnenje anketirancev o primerni dolžini zaporne kazni za vlomilca povratnika	51
Slika 6.4. 1: Regresijski model.....	60
Tabela 6.3. 1: Strah pred kriminaliteto – primerjava med evropskimi državami.....	49
Tabela 6.3. 2: Delež spremenljivke strah »zelo varno« (%) po dejavnikih strahu pred kriminaliteto	52
Tabela 6.3. 3: Posledice strahu pred kriminaliteto glede na vrednost spremenljivke za strah »zelo varno« v primerjavi z »zelo nevarno«	53
Tabela 6.4. 1: Povezanost med strahom pred kriminaliteto in izbranimi dejavniki.....	55
Tabela 6.4. 2: Povezanost med strahom pred kriminaliteto in izbranimi posledicami	56
Tabela 6.4. 3: Pregled regresijskega modela.....	57
Tabela 6.4. 4: Analiza variance	58
Tabela 6.4. 5: Regresijski koeficienti.....	58

1. UVOD

Kriminaliteta je pojav, s katerim se sooča vsaka sodobna družba. Pogosto prevladuje prepričanje, da je kriminalitete vedno več in je prebivalstvo vedno bolj ogroženo, kljub temu da mnoge kriminalitetne statistike po svetu kažejo drugače. Takšne »napačne« predstave namreč ne temeljijo na dejanskem stanju, ampak so največkrat posledica nekega drugega pojava – govorimo o strahu pred kriminaliteto.

Zakaj je strah pred kriminaliteto tako pomemben? Raziskave so pokazale, da je strah pred kriminaliteto celo bolj razširjen kot kriminaliteta sama (Miceli in drugi 2004: 777) in da na različne načine negativno vpliva na kakovost življenja ljudi. Po zadnjih raziskavah v Angliji in ZDA strah pred kriminaliteto močno vpliva na dobro počutje velikega dela prebivalstva, praviloma pa se zaradi kriminalitete ali nereda počuti ogrožena približno tretjina udeležencev takšnih raziskav (Meško in drugi 2007: 340). Vsekakor strah pred kriminaliteto v družbi predstavlja problem, kateremu smo do sedaj namenjali premalo pozornosti. Če si hočemo prizadevati za višjo kakovost življenja, vključno s subjektivnim dobrim počutjem prebivalcev, potem je čas, da začnemo v skladu s tem tudi ukrepati.

Da bi zmanjšali negativne vplive strahu pred kriminaliteto pa moramo najprej poznati dejavnike, ki nanj vplivajo. V sodobni družbi je dolgo veljalo splošno prepričanje, da je strah pred kriminaliteto rezultat vedno večje stopnje kriminalitete v soseskah in v družbi nasploh. Danes vemo, da odnos med kriminaliteto in strahom pred njo ni tako enostaven – mnogi avtorji ugotavljajo, da niti ni bistven. Strah pred kriminaliteto namreč v veliko večji meri oblikujejo drugi dejavniki in če si hočemo prizadevati za zmanjšanje strahu pred kriminaliteto, zgolj boj proti kriminaliteti ni dovolj (Meško in drugi 2007: 342). Zaradi tega se bom sama osredotočila predvsem na te »druge« dejavnike, kateri naj bi po mnenju raziskovalcev veliko bolje pojasnjevali nastanek strahu. Poiskala jih bom znotraj različnih teoretskih modelov, nato pa njihovo relevantnost preverila še s pomočjo statistične analize. Preučevanje bo omejeno na slovenski prostor, moj namen pa je, da prispevam k globljemu vpogledu v področje strahu pred kriminaliteto v Sloveniji ter s prepoznavanjem ključnih dejavnikov pripomorem k morebitnim prizadevanjem za izboljšanje stanja pri nas. Za statistično analizo bom uporabila podatke iz Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002), ki jo je izvajal Statistični urad Republike Slovenije leta 2001,

in je zadnja raziskava na tem področju, ki je bila narejena v Sloveniji. Podatki so del projekta Mednarodne ankete o žrtvah kriminala (International Crime Victimization Survey) in so primerljivi tudi z ostalimi državami, ki so bile vključene v raziskavo.

2. OBČUTEK OGROŽENOSTI IN STRAH PRED KRIMINALITETO

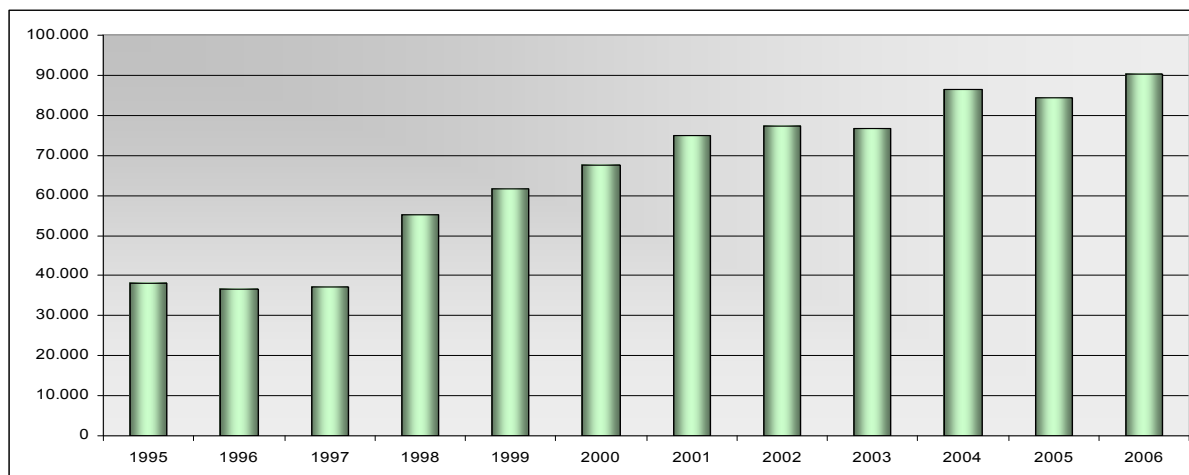
Strah pred kriminaliteto so preučevali iz perspektive številnih znanstvenih disciplin vključno s kriminologijo, geografijo in psihologijo (Van der Wurff in drugi 1989: 141). Med prvimi so se z vprašanjem strahu pred kriminaliteto začeli ukvarjati v ZDA. V začetku 80. let je kriminaliteta namreč močno narasla, strah pred njo pa se je povečal v tolikšni meri, da je začel vplivati na vsakdanje življenje ljudi. Ti so se začeli izogibati nevarnih krajev, ponoči so ostajali doma, opremljali stanovanja z varnostnimi napravami, kupovali orožje ipd. (Filipčič 1999: 51) Tako je že leta 1969 ameriška predsedniška komisija ugotovila, da je najškodljivejša posledica kriminalitete strah, saj ta predstavlja velik problem tako za posameznika kot za družbo, pogosto celo večji, kot je problem kriminalitete same (Bennett v Meško in Areh 2003: 257).

Vsekakor postaja strah pred kriminaliteto eden pomembnejših problemov današnjega časa, ki ima negativne posledice tako za posameznika (zaskrbljenost, nezaupanje, odtujitev, nezadovoljstvo in celo duševne bolezni) kot za skupnost (zmanjšanje medsebojnih stikov, solidarnosti ter pojav t. i. »ideologije varnosti«, ki spodbuja legitimizacijo rasizma in ksenofobije) (Miceli in drugi 2004: 777). Na individualni ravni gre za škodljiv psihološki učinek na posameznika zaradi poseganja v njegovo osebno svobodo – s tem ko mu omejuje gibanje v okolju, prispeva k nezadovoljstvu z okoljem, v katerem živi, s skupnostjo in življenjem nasploh, na družbeni ravni pa strah pred kriminaliteto zmanjšuje kohezijo in sodelovanje ter slabi vezi v skupnosti. Nekateri avtorji opozarjajo tudi na pomembnost družbenega položaja, saj je strah pred kriminaliteto predvsem breme tistih, ki so v slabšem družbenem in ekonomskem položaju, kar pomeni, da nimajo sredstev, s katerimi bi zaščitili sebe in svojo lastnino oz. bi se preselili v drugo okolje (McCrea in drugi 2005: 7–8).

In kakšno je stanje v Sloveniji? Kar se tiče same kriminalitete, podatki kriminalističnih služb kažejo, da je v Sloveniji število kaznivih dejanj od leta 1995 do 2006 močno naraslo (glej Sliko 2.1). Do leta 1998 je opaziti manjši upad, potem pa je prišlo do nenadnega porasta in število kaznivih dejanj se od takrat vztrajno veča. Pri tem je treba opozoriti, da rezultati morda niso le odraz naraščajoče kriminalitete, ampak tudi nekaterih drugih dejavnikov, npr. večjega

števila *prijavljenih* kaznivih dejanj. Kljub temu lahko s precejšnjo gotovostjo rečemo, da se je stopnja kriminalitete v Sloveniji od leta 1995 do 2006 povečala, čeprav morda ne tako drastično kot kažejo podatki.

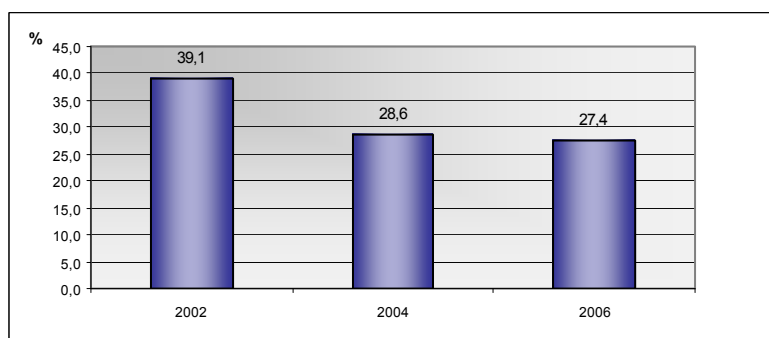
Slika 2. 1: Število evidentiranih kaznivih dejanj v obdobju 1995–2006



Vir: Eurostat 2008.

Kot so ugotovili že v 80. letih v ZDA, se vzporedno s kriminaliteto širi tudi strah pred njo, ki pa po mnenju mnogih raziskovalcev ni le posledica kriminalitete, ampak tudi, če ne celo predvsem, drugih dejavnikov (o katerih bomo govorili v naslednjem poglavju). Najnovejši podatki iz Evropske družboslovne raziskave (Jowell and the Central Co-ordinating Team 2003, 2005 in 2008) kažejo, da se je v Sloveniji v zadnjih petih letih občutek varnosti prebivalcev zmanjšal za 11,7 odstotkov (glej Sliko 2.2). Očitno je problem občutka ogroženosti in strahu pred kriminaliteto prisoten tudi pri nas in se celo povečuje. Delno je za takšno stanje verjetno kriv dejanski porast kriminalitete, ostale dejavnike pa bom poskušala poiskati in analizirati v nadaljevanju.

Slika 2. 2: Delež prebivalcev v Sloveniji, ki so na vprašanje »Kako varni se počutite, ko se ponoči sami sprehajate po vašem okolišu?« odgovorili »zelo varno«



Vir: Jowell and the Central Co-ordinating Team 2003, 2005 in 2007.

2.1 OPREDELITEV POJMOV

V mnogih znanstvenih delih, ki se ukvarjajo s področjem kriminalitete v smislu vplivov in posledic le-te na družbo, se pojavljata predvsem dva termina: strah pred kriminaliteto (ang. *fear of crime*) in občutek ogroženosti (ang. *risk perception*). Gre za pomembna dejavnika, ki pa ju mnogi avtorji vse pre pogosto enačijo ali zamenjujejo in sta največkrat slabo oz. sploh nista opredeljena. Ker sta strah pred kriminaliteto in občutek ogroženosti v moji nalogi ključnega pomena, si bomo definiciji teh dveh pojmov podrobneje pogledali.

Strah pred kriminaliteto nekateri raziskovalci najbolj povezujejo z občutki strahu usmerjenimi k objektom kriminalitete (McCrea in drugi 2005). Ferraro in LaGrange (1987) sta trdila, da je strah pred kriminaliteto negativna čustvena reakcija, ki jo povzroči kriminaliteta ali simboli povezani s kriminaliteto, in ima drugačen pomen kot ocena (tveganja) kriminalitete ali skrb zaradi le-te (Scheider in drugi 2003: 370–371).

Občutek ogroženosti pa je posameznikova interpretacija o tem, koliko je izpostavljen tveganju, da bo utrpel poškodbo ali izgubo. Ocena ogroženosti sproži določanje potencialno problematičnih situacij. Posameznik ne more biti nikoli prepričan o svoji ogroženosti pred kriminaliteto, lahko le zbira informacije o tem in si nato ustvari mnenje (Wilcox in drugi 2003).

Če primerjamo obe definiciji lahko vidimo, da gre pri strahu pred kriminaliteto za čustven odziv, pri občutku ogroženosti pa za oceno ogroženosti. Najbolj sta na pomembnost razlikovanja med pojmom opozarjala Ferraro in LaGrange. Ferraro je trdil, da je strah pred kriminaliteto čustven odziv posameznika na specifičen (zločinski) dogodek, občutek ogroženosti pa vsebuje kognitivno komponento, t. j. subjektivno oceno o ogroženosti pred kriminaliteto (Ferraro v Ferguson in Mindel 2007: 323).

Čeprav mnogi avtorji vedno bolj poudarjajo pomembnost razlikovanja med strahom pred kriminaliteto in občutkom ogroženosti, pa ostaja dejstvo, da sta pojava med seboj močno povezana. Po zadnjih raziskavah, ki so si prizadevale za razlikovanje med obema

konceptoma, je občutek ogroženosti pomemben, po Ferraru pa celo najpomembnejši, napovedovalec strahu pred kriminaliteto¹ (Ferguson in Mindel 2007: 328).

Celo LaGrange in Ferraro (1989) sta v svoji raziskavi ugotovila, da je osebe, ki se počutijo bolj ogrožene, tudi bolj strah kriminalitete. Seveda pa sta kljub temu poudarila, da pojmov ne smemo zamenjevati in jih moramo obravnavati ločeno.

Kljub teoretskim dilemam pa je strah v večini raziskav (najobsežnejše med njimi so National Crime Survey, British Survey, International Crime Survey) še vedno najpogosteje implicitno opredeljen kot percepcija možnosti postati žrtev (Filipčič 1999: 52). Tudi v Anketi o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002), na kateri bom delala analizo, je strah merjen z vprašanjem »Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«.

2.2 DIMENZIJE STRAHU PRED KRIMINALITETO

Različne opredelitve strahu, o katerih smo govorili do sedaj, kažejo na to, da je strah morda sestavljen iz več dimenzij. Če je temu tako, potem definicije strahu niso »boljše« ali »slabše«, ampak se nanašajo zgolj na njegove različne dimenzije.

Strah kot večdimenzionalen pojav so začele proučevati šele nedavne raziskave, Ferraro in LaGrange sta definirala vsaj šest možnih dimenzij strahu, katere zajemajo vrednote in čustva, merjena tako na osebni kot na splošni ravni. Občutek varnosti ponoči, ki je v številnih raziskavah edini indikator za strah pred kriminaliteto, tako tudi po njunem mnenju predstavlja le eno od dimenzij tega pojava (Kanan in Pruitt 2002: 528).

Glede na zgornje definicije strahu lahko torej rečemo, da občutek ogroženosti in strah pred kriminaliteto v splošnem predstavljata dve različni dimenziji istega pojava, t. j. strah pred

¹ Ferraro je izdelal teoretični model, s katerim je pokazal, kako se oblikuje strah ("risk interpretation" model). Menil je, da osebni in ekološki dejavniki vplivajo na oblikovanje ocene o značilnostih določenega okoliša, le-ta pa na percipirano možnost viktimizacije. To povzroči strah pred kriminaliteto in oblikuje vedenje posameznikov. Ocena verjetnosti viktimizacije tako predstavlja osrednji dejavnik pri oblikovanju strahu pred kriminaliteto (Filipčič 1999: 55).

kriminaliteto. Ena dimenzija je čustvena (zaskrbljenost, strah), druga pa kognitivna (občutek ogroženosti). O tem sta govorila tudi Kanan in Pruitt (2002), ki sta ravno tako trdila, da lahko razlikujemo med najmanj dvema glavnima dimenzijama strahu: bolj splošno, čustveno, skrb v zvezi s kriminaliteto (strah) na eni strani, ter bolj specifično, kognitivno oceno tveganja, da postanemo žrtev kaznivega dejanja (občutek ogroženosti) na drugi strani. O multidimenzionalnosti strahu pred kriminaliteto so pisali tudi Wilcox, Jordan in Pritchard (2007), ki pa so poleg kognitivne in čustvene, prepoznali še *vedenjsko (behavioristično) komponento* – ta se nanaša na zmanjšanje oz. omejenost vsakodnevnih aktivnosti (npr. izogibanje temu, da ponoči sami hodimo okoli).

Indikator iz Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002), s katerim bom merila strah pred kriminaliteto, torej v resnici meri občutek ogroženosti in predstavlja kognitivno dimenzijo strahu. Ker indikatorja, ki bi meril dve ali celo tri dimenzije, žal nimam na voljo, se bom morala zadovoljiti z obstoječim, za katerega menim, da bo vseeno dovolj zanesljiv pokazatelj strahu pred kriminaliteto.

Multidimenzionalno obravnavanje strahu pred kriminaliteto pa ni samo v smislu kognitivne, čustvene in vedenjske komponente, ampak je lahko tudi v smislu specifične *vrste* kriminalitete. Raziskave so namreč pokazale, da stopnja strahu variira glede na vrsto kriminalitete; tako npr. strah pred nasiljem ne moremo obravnavati enako kot strah pred premoženjsko kriminaliteto, ravno tako pa pri slednjem ne moremo enačiti npr. vloma v stanovanje in vandalizma na ulici (Wilcox in drugi 2007: 224).

3. DEJAVNIKI STRAHU PRED KRIMINALITETO

Kot sem že omenila, če hočemo pojav strahu pred kriminaliteto razumeti in si prizadevati za zmanjšanje njegovih negativnih posledic v družbi, moramo najprej spoznati, kateri so tisti dejavniki, ki ga oblikujejo.

Prvotno prepričanje, da je strah pred kriminaliteto predvsem posledica dejanske ogroženosti, je zmotno. Strah, ki ga doživljamo, namreč ni osnovan le na podatkih in informacijah (katere so lahko tudi zavajajoče) o kriminaliteti, ki jih dobimo iz okolja, ampak je tudi rezultat mnogih drugih dejavnikov. Temu v prid kažejo številne raziskave (ena od njih je npr. Čikaška študija), pri katerih se je izkazalo, da se v okoljih, kjer je kriminalitete malo, ljudje pogosto počutijo ogrožene, v okoljih, kjer je kriminaliteta del vsakdanjika pa ljudje živijo s tem problemom in se počutijo manj ogrožene (Meško in Areh 2003: 258). Pravimo, da gre za *paradoks strahu* – pri tistih, ki se najmanj bojijo kriminalitete, je možnost, da postanejo žrtev le-te, največja (Stanko 2000: 21).

Očitno povezava med dejansko ogroženostjo pred kriminaliteto in strahom ljudi pred njo ni tako močna, kot bi na prvi pogled pričakovali. Pri preučevanju strahu pred kriminaliteto se moramo zato osredotočiti predvsem na druge morebitne dejavnike, ki jih v osnovi lahko razdelimo na več ravni:

Na **mikro ravni**, t. j. s stališča žrtve kriminalitete, je strah pred kriminaliteto posledica osebne izkušnje viktimizacije (Ewald 2000). Pomembne učinke imajo družbeno-demografske značilnosti, kot so ženski spol, višja starost, revščina, nebela barva kože ... Vsi ti dejavniki pozitivno vplivajo na občutek ogroženosti. Poleg naštetih pa so pomembni še specifični dejavniki povezani s posameznikom, kamor štejemo vsakodnevne aktivnosti in življenjski stil (Wilcox in drugi 2003: 323). Različni življenjski stili vključujejo različne verjetnosti, da se posameznik znajde na določenem kraju, ob določenem času, v določenih okoliščinah in v interakciji z določenimi osebami (Stanko 2000: 18), npr. udeležba »nevarnih« javnih aktivnosti, nošenje dragocenih predmetov in denarja v javnosti, sodelovanje pri varnostnih ukrepih ipd. (Wilcox in drugi 2003: 323).

Strah pred kriminaliteto na **makro ravni** pa razlagamo z vidika značilnosti družbenega okolja (Ewald 2000). Tu imajo pomembne učinke gostota prebivalstva, revščina, delež nebelega prebivalstva, socialna povezanost, splošne kriminalitete, medijsko poročanje o umorih v bližnji okolici ter »družbena nevljudnost« (ang. social incivility) (Wilcox in drugi 2003: 323–324). Na makro ravni je strah pred kriminaliteto posledica dramatizacije nevarnosti in nereda, kriminaliteta pa je uporabljena kot metafora za grožnje družbi na splošno (Ewald 2000: 170).

Pri analizi strahu pred kriminaliteto v Sloveniji bo poudarek predvsem na dejavnikih, značilnih za mikro raven, vendar pa to ne pomeni, da bomo izključili možne vplive dejavnikov na makro ravni.

Teoretiziranja o posameznikovih reakcijah na kriminaliteto, ki vsebujejo tako kognitivno oceno ogroženosti kot čustveno osnovan strah, so privedla do spoznanja, da so za takšne reakcije pomembni oboji, mikro in makro dejavniki, ker le-ti predstavljajo *možnost za kriminaliteto* (Wilcox in drugi 2003: 324).

Boers je poleg dejavnikov na mikro in makro ravni definiral še dejavnike na *mezo ravni*. Menil je, da so to dejavniki, ki jih lahko razlagamo iz stališča družbenega nadzora, pri čemer je strah pred kriminaliteto posledica pomanjkanja neformalnega družbenega nadzora (Ewald 2000: 170).

V nadaljevanju sledi podrobnejši pregled teoretičnega ozadja posameznih dejavnikov, katerih relevantnost v slovenskem prostoru bomo kasneje preučevali. Pri tem se bomo osredotočili predvsem na tiste, ki jih bo mogoče na podatkih tudi preveriti. Zavedati pa se moramo, da nekatere teorije, o katerih bomo govorili, izhajajo iz drugačnega družbenega okolja, zaradi česar določeni dejavniki morda ne bodo značilni za Slovenijo. Začeli bomo z najbolj osnovno delitvijo, to je delitev na socialnopsihološke in družbenogeografske dejavnike.

3.1 SOCIALNOPSIHOLOŠKI DEJAVNIKI IN VAN DER WURFFOV MODEL

Socialnopsihološki dejavniki so procesi na posameznikovi individualni ravni. Največ se je s tem področjem ukvarjal Van der Wurff, ki je postavil pomemben socialnopsihološki model.

Vendar pa njegov model ni usmerjen v vzroke, ampak v zaznavo strahu pred kriminaliteto. Tudi sam avtor s sodelavci je bil previden pri oceni svojega modela in mu ni pripisoval moči pojasnjevanja vzrokov, temveč le ugotavljanje dejavnikov, ki so v zvezi s strahom pred kriminaliteto (Meško in Areh 2003: 258).

Van der Wurffov model (Van der Wurff in drugi 1989) poleg strahu pred kriminaliteto vsebuje še štiri socialnopsihološke dejavnike, ki kažejo na morebitno psihološko ozadje strahu pred kriminaliteto. K doživljanju takega strahu lahko po njegovem mnenju prispevajo naslednji psihološki elementi:

- (a) *Element atraktivnosti* se nanaša na to, v kolikšni meri ljudje vidijo sebe ali svojo lastnino kot privlačno tarčo ali žrtev za kriminalno dejanje – gre za to kakšne značilnosti posameznik pripisuje sebi in svoji lastnini. Nekdo ima npr. čuden občutek, če hodi naokrog z večjo vsoto denarja, nekdo drug pa se npr. bolj boji roba, ker doma hrani dragocene predmete.
- (b) »Zli nameni« predstavljajo element, ki se nanaša na vlogo storilca kriminalnega dejanja. Pomeni stopnjo, s katero posameznik oceni, da imajo drugi posamezniki ali skupine slabe namene. Primer tega je, ko se nekdo, ko vidi roma, ustraši, da bo oropan.
- (c) *Element moči* se nanaša na stopnjo posameznikove samozavesti in občutek nadzora nad morebitno nevarnostjo ali napadom. Načeloma gre za dva poddejavnika: lastno moč in moč drugega. Prva se nanaša na samozavest in lastno učinkovitost, druga pa zadeva lastnosti, ki jih pripišemo potencialnemu storilcu (npr. moč, spretnost, sredstva in sposobnost za izvršitev slabih namenov). Primerjava lastne moči z močjo drugega določa, kako se bo posameznik soočil s situacijo – samozavestno ali ne.
- (d) *Kriminalizirajoči prostor*. Medtem ko se prvi element nanaša na potencialno žrtev, drugi na potencialnega storilca, tretji pa na oboje, se zadnji element nanaša na situacijo, v kateri se kriminalno dejanje lahko zgodi. Poudarek je na značilnostih prostora in časa ter prisotnosti drugih. Gre za to, kako primerna za kriminalne aktivnosti je neka situacija v očeh morebitne žrtve. Za kriminalne dejavnosti primerna situacija bi bil npr. sprehod ponoči po slabo osvetljeni ozki ulici, vendar pa se ocena takšnih situacij razlikuje med posamezniki.

Vsi štirje dejavniki lahko delujejo neodvisno drug od drugega ali pa se med seboj povezujejo.

Kot že rečeno, gre tu za dejavnike, ki sicer vplivajo na doživljanje strahu pred kriminaliteto, vendar ne pojasnjujejo, zakaj do strahu sploh pride, to pa je tisto, kar nas v teoretskem smislu najbolj zanima. Van der Wurffov model zato obravnavamo le informativno, kot eno prvih prizadevanj za razumevanje strahu pred kriminaliteto.

3.2 DRUŽBENOGEOGRAFSKI DEJAVNIKI

Družbenogeografski dejavniki so dejavniki, ki se v tovrstnih raziskavah najpogosteje pojavljajo. Med tistimi, ki naj bi najbolj vplivali na strah pred kriminaliteto se večkrat omenjajo spol, starost, izobrazba, prihodki, socialne mreže, velikost gospodinjstva, trajanje bivanja, delovanje v različnih dejavnostih, izkušnje z viktimizacijo itd. (Meško in drugi 2007: 341; Meško in Areh 2003: 258) Največ pozornosti pa so mnoge teorije strahu pred kriminaliteto namenile dvema družbenogeografskima dejavnikoma: **spolu** in **starosti**. Pri teh dveh dejavnikih je zelo očiten paradoks strahu, saj velja, da se najbolj bojijo kriminalitete starejše ženske, čeprav je v tej skupini viktimizacija najnižja, in da se kriminalitete najmanj bojijo mlajši moški, kljub temu da so ti najpogosteje viktimizirani (Meško in Areh 2003: 257).

Takšno povezavo med spolom in strahom pred kriminaliteto lahko pričakujemo tudi v naši analizi, ker pa gre za paradoks strahu, si pogledjmo, kako ga nekateri avtorji poskušajo pojasniti.

Zdi se, da moški in ženske dojemajo strah pred kriminaliteto drugače. Za moške strah pred kriminaliteto hkrati pomeni strah pred napadom, za ženske pa strah pred *spolnim* napadom (Hollway in Jefferson 2000: 33). Strah pred spolnim nasiljem in spolnim nadlegovanjem vsekakor dviguje stopnjo strahu pri ženskah (Pain 2000: 374), feministični pisci pa ugotavljajo tudi, da so ženske priča več nasilju (fizičnemu in spolnemu) v službi, na ulici in doma (Meško in Areh 2003: 257). V feminističnih krogih so večji strah pred kriminaliteto pri ženskah razlagali tudi s teorijo družbenega nadzora, po kateri naj bi »utemeljen strah«, ki ga čutijo ženske, predstavljal manifestacijo spolnega zatiranja in škodljivega nadzora nad življenjem žensk. Na slednje so se osredotočile številne raziskave, ki so preučevale prostorske

značilnosti strahu žensk pred kriminaliteto – predvsem na družbeno in prostorsko omejevanje, česar se poslužujejo ženske, da bi se izognile nadlegovanju in nasilju. Gre za prostorski izraz patriarhalnega reda, ki prikazuje, kako strah reproducira tradicionalne predstave o vlogi ženske in o tem, kateri so kraji, kjer naj bi se zadrževala. Takšne ideologije imajo pomembno vlogo pri konstruiranju strahu v javnem prostoru (Pain 2002: 374).

Vendar pa je bil stereotip o prestrašeni ženski predmet številnih kritik. Do neke mere vsakršna razprava, ki se tiče »strahu« žensk, še dodatno prispeva k obravnavanju žensk kot žrtev in kar je še bolj pomembno, reproducira predstavo o ženski šibkosti. Koskela, ki je raziskoval strah žensk pred napadom (raziskava je potekala na Finskem), je ugotovil, da ženske na grožnjo prej reagirajo s pogumom in zaupanjem v okolico, kot pa s strahom (Pain 2000: 374–375).

Po mnenju Gilchrista in ostalih (1998) pa naj bi bile razlike v strahu pred kriminaliteto glede na spol le še ena od posledic na neustrezni metodologiji utemeljenih zaključkov, kakor izhaja iz zgoraj omenjenih feminističnih kritik. Čeprav se zdi težko verjetno, da je stopnja strahu pred kriminaliteto pri ženskah pretirana, pa je vedno bolj jasno, da je bila v preteklosti stopnja strahu pri moških ocenjena prenizko. Nizka stopnja strahu pred kriminaliteto, kakršna je bila običajno ocenjena pri moških, se je vedno zdela nenavadna, saj moški (kot skupina) doživljajo visoko stopnjo nasilja, ki se največkrat zgodi na javnih krajih in katerega povzročitelji so ponavadi neznanci, lahko pa tudi sodelavci in druge poznane osebe. Zdi se, da moški v raziskavah nočejo dajati takšnih odgovorov o strahu pred kriminaliteto, ki bi spodbudili njihovo podobo o neranljivem moškem, in tako ostane njihov strah pred kriminaliteto pogosto skrit (Pain 2000: 375).

Če na kratko povzamemo, paradoks strahu se tako pri moških kot pri ženskah pojavi iz istega razloga – prevladujoče ideologije, ki reproducira predstavo o ženski šibkosti in moški neranljivosti. Menim, da je takšna ideologija precej močna tudi v slovenskem prostoru, zato moram to upoštevati tudi pri rezultatih analize.

Starost, drug pomemben družbenogeografski dejavnik, pa je pri raziskovanju strahu pred kriminaliteto vzbudil zanimanje veliko prej kot spol. Zadnje čase raziskovalci nanjo vse bolj gledajo kot na kulturno in ne več kronološko kategorijo (Pain 2000: 376), kar pomeni, da je poudarek na posebnostih življenjskih okoliščin in načina življenja ljudi v različnih življenjskih obdobjih. Največje zanimanje in zaskrbljenost javnosti je povzročil strah pred

kriminaliteto pri starejših osebah. Verjetno predvsem zaradi očitnega, že omenjenega paradoksa, da se starejše osebe bolj bojijo kriminalitete, kljub temu da na splošno doživijo manj incidentov viktimizacije kot ostale starostne skupine. Odkar je Louis Harris (1975) poročal o rezultatih ameriških volitev, da je 23 % oseb starejših od 65 let ocenilo strah pred kriminaliteto za svoj najresnejši problem, sta strah pred kriminaliteto in zadovoljstvo z življenjem starejših oseb postali pomembni gerontološki vprašanji. Warr (1984) je opazil, da se večina člankov na temo strahu pred kriminaliteto začne s »strašnimi zgodbami o, v svoje domove zabarikadiranih, starejših prebivalcih«. Ker so se poročila raziskovalcev o visoki stopnji strahu pred kriminaliteto pri starejših oseb tako razširila, so jih strokovnjaki, politiki in splošna javnost sprejeli kot realnost (LaGrange in Ferraro 1989: 697–698).

Vendar pa, tako kot pri spolu, tudi tu raziskovalci vse bolj dvomijo v zanesljivost takšnih rezultatov oz. v podobo o (največkrat neutemeljeno) prestrašenih starejših posameznikih in o tem, da ti predstavljajo skupino, v kateri je stopnja strahu pred kriminaliteto najvišja. Raziskave naj bi namreč precenjevale stopnjo strahu pred kriminaliteto, preizkoro pa naj bi ocenile ogroženost, ki so ji izpostavljeni starejši ljudje (predvsem v domačem okolju). Poleg tega raziskovalci niso upoštevali biografskega konteksta, ki je pri višji starosti zelo pomemben – strah pred kriminaliteto v starosti je predvsem rezultat izkušenj iz zgodnejših let pa tudi statusnega razreda, spola, rase in spolnega življenja ter v nadaljevanju omenjene ranljivosti. Večina raziskav tudi ne upošteva možnosti, da so starejši ljudje podvrženi specifičnim oblikam nasilja (Pain 2000: 376–377).

Na podatkih za Slovenijo v Anketi o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) bom analizirala tudi starost, za katero menim, da bo pomembno vplivala na strah pred kriminaliteto. Da razlog za takšne rezultate morda leži drugje (npr. več predhodnih izkušenj pri starejših, večja izpostavljenost starejših v domačem okolju ipd.), pa lahko sklepamo le iz zgoraj napisanega saj anketa žal teh podatkov ne zajema.

Raziskovalci pa se v povezavi s strahom pred kriminaliteto niso osredotočili le na starejše osebe, ampak tudi na mlajše oz. otroke. Rezultati zadnjih raziskav so pokazali, da so otroci prej žrtve, kot pa povzročitelji kriminalitete, zaradi česar se je povečalo zanimanje za to, kakšne vplive (med katerimi je tudi strah) ima viktimizacija nanje. Proučili so spremembe v uporabi javnih prostorov in ugotovili, da se je delež krajev, kjer bi se otroci lahko prosto igrali in raziskovali, dramatično zmanjšal. Delno je to rezultat zaskrbljenosti otrok samih, delno pa

svaril in opozoril staršev, katerih sporočilo otrokom je pogosto tako, da so določeni javni prostori zanje nevarni – čeprav večina staršev ve, da se nasilje nad otroki največkrat zgodi v domačem okolju. Takšno ravnanje staršev je v resnici odraz kulturno oblikovane predstave o otroku, ki je ranljiv in nezmožen delovati v javnem prostoru. Stanko in Goodeyeva sta poudarili, da so ti pogledi na nevarnost, ki jih starši posredujejo svojim otrokom, velikega pomena za izgradnjo otrokove identitete pozneje v življenju. Obstaja utemeljena skrb, da starši, ki imajo večji strah pred zlorabo, posledično bolj omejujejo in poskušajo zaščititi svoje otroke pred javnimi prostori, s čimer pa prispevajo k nadaljnji reprodukciji in utrjevanju škodljivih vzorcev strahu pred kriminaliteto (Pain 2000: 376).

Vpliv strahu pred kriminaliteto staršev na otrokov strah pred kriminaliteto, je sicer zelo zanimivo raziskovalno vprašanje, vendar pa bi za podrobnejše preučevanje potrebovali posebej za ta namen prilagojeno raziskavo.

3.3 RANLJIVOST

V zvezi s proučevanjem vpliva spola in starosti na strah pred kriminaliteto pa se pogosto pojavlja še koncept ranljivosti, ki tudi pojasnjuje prej omenjeni paradoks strahu. Pri ranljivosti gre za posameznikove osebne karakteristike, ki se nanašajo na občutek ogroženosti, resnost posledic in pomanjkanje nadzora. Osnovno izhodišče je predpostavka, da je osebe, ki se počutijo bolj ranljive, bolj strah kriminalitete. Ranljivost je tako še en dejavnik, s katerim lahko pojasnimo zakaj je ženske bolj strah kriminalitete, čeprav je zanje verjetnost, da postanejo žrtve kriminalitete v primerjavi z moškimi manjša (paradoks strahu). Npr. kljub temu da ženske morda manj pogosto hodijo ponoči same (so manj izpostavljene tveganju), se zaradi resnejših posledic morebitnega kriminalnega dejanja (npr. posilstva) ter občutka manjšega nadzora (so fizično šibkejše), počutijo bolj ogrožene (McCreain drugi 2005: 9).

Drug pomemben dejavnik povezan s teorijo o ranljivosti je *starost*: delež starejših ljudi, ki so žrtev kriminalitete je namreč nizek, stopnja strahu pred kriminaliteto pri njih pa je relativno visoka (McCrea in drugi 2005: 9). Do tega pride, ker se zaradi več fizičnih in duševnih zdravstvenih problemov s starostjo poveča tudi ranljivost. To lahko vodi starejše ljudi k temu, da so bolj pozorni na določene informacije, npr. kriminalitetno statistiko in posamezne dogodke povezane s kriminaliteto, kar poveča njihovo zaskrbljenost (McKee in Milner 2000:

474). Poleg tega ima kriminaliteta tudi za starejše ljudi resnejše posledice, upoštevati pa je treba, da imajo le-ti tudi manj nadzora nad samo situacijo.

S teorijo ranljivosti torej lahko v veliki meri pojasnimo paradoks strahu oz. zakaj je strah pred kriminaliteto visok ravno v skupinah (starejši, ženske), kjer je število dejanskih žrtev kriminalitete najmanjše. Gre za to, da se osebe, ki se počutijo bolj ranljive (ter imajo posledično večji strah pred kriminaliteto), morda pogosteje poslužujejo dodatnih varnostnih ukrepov (npr. z namenom, da se izognejo morebitni viktimizaciji, spreminjajo svoje vsakodnevne aktivnosti (Stanko 2000: 21)) in so zaradi tega redkeje žrtve kriminalitete (McCrea in drugi 2005: 10).

Do zdaj smo govorili le o t. i. fizični ranljivosti. Moramo pa ločiti med fizično in socialno ranljivostjo. Fizična ranljivost se nanaša na to, kako močno oseba sebe zaznava kot primerno potencialno žrtev napada (pomemben dejavnik sta npr. spol in starost), socialna ranljivost pa na to, da so nekatere skupine bolj izpostavljene ogroženosti pred kriminaliteto (pomemben dejavnik je npr. dohodek). Domneve, ki sledijo iz tega so, da bodo ženske, starejši ljudje, mladoletne osebe in revnejši prebivalci kazali višjo stopnjo strahu; ženske in starejši ljudje zato, ker se težje ubranijo pred napadom, mladoletne osebe in revnejši prebivalci pa zato, ker ponavadi živijo v okoliših, kjer je stopnja kriminalitete višja, zaradi česar so bolj pogosto izpostavljeni kriminaliteti (Kanan in Pruitt 2002: 529).

Z ranljivostjo pa sta Killias in Clerici (2000) povezala še mnogo drugih lastnosti, vključno s težo, fizičnim stanjem in samozavestjo. Pomemben dejavnik je lahko tudi to, ali posameznik v gospodinjstvu živi sam, ima stanovanje v najemu ipd. (McCrea in drugi 2005: 10)

3.4 SOCIALNA IZKLJUČENOST IN SOCIALNA POVEZANOST

SOCIALNA IZKLJUČENOST

Spol in starost na kriminaliteto vplivata posredno tudi kot dejavnika socialne izključenosti, za katero prav tako velja, da vpliva na višjo stopnjo strahu pred kriminaliteto. Rachel Pain (2000) v svojem delu navaja spol in starost kot dva najpomembnejša dejavnika socialne izključenosti.

V splošnem socialno izključenost obravnavamo na dva načina, in sicer kot socialno izključenost potencialnih storilcev kriminalitete ali pa kot socialno izključenost potencialnih žrtev.

Če govorimo o socialni izključenosti žrtev, potem velja, da naj bi se socialno izključene osebe počutile bolj ogrožene pred kriminaliteto. Strah pred kriminaliteto naj bi bil tako višji pri starejših osebah in ženskah, v povezavi z družbenim statusom pa med nebelci, revnimi in manj izobraženimi (Miceli in drugi 2004: 778).

Poleg zgoraj naštetih pa sta pomembna še dva dejavnika povezana s socialno izključenostjo, ki ravno tako vplivata na večjo ogroženost posameznikov ali skupin pred kriminaliteto:

- invalidnost; v raziskavi, ki so jo naredili v Londonu, so ugotovili, da so invalidne osebe kar dvakrat bolj izpostavljene kriminaliteti v privatnem okolju; Pain je pri proučevanju strahu žensk pred spolnim nasiljem ugotovila, da so se invalidne ženske počutile bolj ogrožene in manj sposobne, da se branijo v primeru napada;
- brezdomstvo; ugotovili so, da so brezdomci pogosteje priča nasilju ali žrtev viktimizacije kot pa ostala populacija, zato se pri njih pojavi visoka stopnja strahu (v smislu strahu pred ponovno viktimizacijo), kar je opaziti še posebno pri ženskah. Ironično pri tem pa je, da se ravno brezdomce največkrat obravnava kot povzročitelje kriminalitete in so le-ti preganjani iz določenih krajev, kar naj bi pripomoglo k zagotovitvi varnosti ostalih prebivalcev (Pain 2000: 377–378).

Po drugi strani pa lahko socialno izključenost proučujemo tudi v povezavi s storilci. Po Sibleyu (v Pain 2000) obstaja nekakšna splošna nagnjenost k temu, da se bojimo »drugačnih« (npr. glede na barvo kože, družbeni razred), njihova prisotnost naj bi namreč ogrožala obstoječi način življenja in prevladujoče vrednote Gre za konstrukt o »nevarnih drugih« tj. prepričanje, da so zločinci nevarni člani družbe, ki so drugačne rase in pripadajo drugačnim družbenim skupinam, njihova podobnost »nam« pa je zelo majhna (Garland v Pain 2000). Pri tem predstavlja pomemben element subkultura raznolikost: ljudje, ki živijo v okolju, kjer prebivalce zaradi etničnega in/ali kulturnega izvora dojemajo kot drugačne, bodo kazali visoko stopnjo strahu. Do tega pride verjetno zato, ker posameznik težko razume obnašanje in delovanje »čudnih« ali »nenavadnih« sosedov. Kot sta trdila Smith in Jarjoura (v Kanan in

Pruitt 2002), je strah v bolj heterogenih okoljih večji, ker imajo taka področja bolj kompleksne normativne strukture.

Strah pred t. i. »drugačnimi« pa lahko povežemo tudi s pojmovanjem javnega in zasebnega prostora. Meško in Umek (1999) ugotavljata, da poseben problem predstavlja javni prostor, ki ga pogosto enačimo z nevarnostjo, ker so tam navzoči »drugi, neznani in nepredvidljivi ljudje«. Dejstvo pa je, da je tveganje veliko tudi znotraj zasebne sfere, v družini in v prijateljskih krogih. Pojmovanje tujcev kot vira nevarnosti pomeni poseben problem, ker se s tem zanika možnost notranjih, domačih nevarnosti. Idejo o »nevarnih drugih« lahko najbolj opazimo v oddaljevanju ljudi od nevarnosti tako v geografskem kot v socialnem smislu, zaradi česar se počutijo bolj varne – verjamejo, da se nasilje dogaja ljudem, ki so drugačni kot so sami, ter da se nasilje dogaja na takšnih krajih, kjer se sami ne bi zadrževali (Pain 2000:373).

Znotraj socialne izključenosti je kar nekaj demografskih dejavnikov, ki smo jih srečali že pri teoriji ranljivosti in naj bi vplivali na strah pred kriminaliteto: poleg spola, starosti in dohodka še izobrazba ter tip naselja.

SOCIALNA POVEZANOST

Do sedaj smo govorili o socialni izključenosti, za katero velja, da vpliva na povečanje strahu pred kriminaliteto. Podoben pojav, ki je tudi povezan s strahom, vendar nanj deluje v nasprotni smeri – ga zmanjšuje, pa imenujemo socialna *povezanost*.

Socialna povezanost se nanaša na povezovanje prebivalcev znotraj okolja, v katerem živijo. Skogan in Maxfield (v Kanan in Pruitt 2002) trdita, da tesna združenja in stabilno okolje predstavljajo prostor, kjer je kriminalitete in težav povezanih z njo manj.

Kanan in Pruitt (2002) sta za raziskovanje vplivov socialne integracije na strah pred kriminaliteto predlagala tri strategije:

1. Prva strategija pri raziskovanju možnih vplivov, ki jih ima integracija v okolju na strah pred kriminaliteto oz. občutek ogroženosti, je bila narediti eno merilo (indeks) za družbeno integracijo, ki vsebuje naslednje indikatorje: ali prebivalci prepoznajo tujca v

svoji soseski, imajo prijatelje ali družino znotraj soseske, so pripravljene paziti drug drugemu posest v času odsotnosti, si med seboj sposojajo stvari in podobno. Alternativni pristopi pa so s pomočjo več skupin spremenljivk upoštevali še različne vidike integracije, npr. ena skupina spremenljivk se je osredotočila na lastni delež, ki ga je prebivalec vložil v ohranjanje stabilnosti in reda v svoji soseski. S tem je povezano npr. lastništvo stanovanja, dolžina bivanja v soseski, članstvo v lokalnih združenjih, kjer se ukvarjajo s temami in problemi v zvezi s sosesko, ipd. Strošek, ki ga predstavlja lastništvo stanovanja, označuje delež finančnega vložka, medtem ko dolžina bivanja v soseski predstavlja delež t. i. časovnega vložka posameznega prebivalca.

2. Druga strategija za model družbene integracije se navezuje na stopnjo čustvene povezanosti in sentimentalnosti, ki jo prebivalci čutijo do okolja v katerem bivajo. V raziskavah se to nanaša na »zadovoljstvo prebivalcev s svojim krajem bivanja« in se je že nekajkrat izkazalo za negativno povezano s strahom pred kriminaliteto. Dodatni indikatorji za »čustveno povezanost z okoljem« so še občutenje okolja bivanja kot »pravega doma« v nasprotju s »samo prostor, kjer živim« in vprašanje »Ali bi pogrešali svoj trenutni kraj bivanja, če bi se morali preseliti?«.
3. Tretja strategija pa zagovarja bolj tradicionalne indikatorje družbene integracije kamor spadajo socialna omrežja prebivalcev na lokalni ravni ter vezi, ki se ustvarjajo med njimi znotraj skupnosti (družbene vezi). Za tovrstne raziskave bi bile potrebne analize socialnega omrežja, vendar pa so bile bolj redko uporabljene. Največji vzrok za to so težave s katerimi se raziskovalci srečujejo tako na konceptualni kot na operativni ravni. Konceptualna raven vključuje vprašanja, ki se tičejo samega koncepta »družbene vezi«, operativna raven pa vprašanja o trdnosti teh vezi. Do danes se je relativno malo študij strahu pred kriminaliteto ukvarjalo s tako izčrpnim in natančnim merjenjem socialnih omrežij.

Raziskovanje odnosa med socialnimi omrežji in strahom pred kriminaliteto pa je pripeljalo do precej nasprotujočih si rezultatov: nekateri raziskovalci so ugotovili, da družbene vezi statistično značilno zmanjšujejo stopnjo strahu. Še več, Taub, Taylor in Dunham (v Kanan in Pruitt 2002) so odkrili, da tudi dostopnost do družbene podpore oz. sredstev za pomoč pri lokalnih problemih (tako naj bi se namreč izražale družbene vezi) zmanjšuje strah pred kriminaliteto. Po drugi strani pa lahko družbene vezi povečujejo učinke viktimizacije,

nadomeščajo viktimizacijo in skrbijo za kriminaliteto na lokalni ravni. Raziskovalca Rountree in Land (v Kanan in Pruitt 2002) celo navajata, da vpliv družbene integracije variira glede na vrsto kriminalitete in sicer tako, da višja družbena integracija povzroča pri prebivalcih večji občutek varnosti v svoji soseski, hkrati pa so le-ti bolj zaskrbljeni kar se tiče možnosti vloma – torej specifične vrste kriminalitete. So pa bile narejene tudi raziskave, ki so pokazale zelo majhno povezanost med spremenljivkami za socialno omrežje in strahom pred kriminaliteto, oz. povezanosti sploh ni bilo. Nekateri raziskovalci so bili mnenja, da gre pri družbenih vezeh in strahu za recipročen odnos – zmanjšanje družbenih vezi je vzrok za strah in hkrati posledica le-tega.

Tudi sama bom na podatkih iz Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) preverila vpliv socialne povezanosti na strah pred kriminaliteto, za indikator pa bom uporabila vprašanje o odnosih s sosedi in podatek o lastništvu stanovanja. Predvidoma naj bi boljši odnosi s sosedi in lastništvo stanovanja vplivali na nižjo stopnjo strahu pred kriminaliteto. Kot pomemben dejavnik pa lahko ponovno omenimo tip naselja, saj velja, da imajo ljudje v mestih manj stikov s sosedi in posledično niso tako povezani med seboj, kot je značilno za ljudi, ki živijo na podeželju.

3.5 DRUŽBENI NADZOR

Družbeni nadzor je še en pomemben dejavnik, ki naj bi po mnogih teorijah močno vplival na strah pred kriminaliteto. Zagovorniki teorije o družbenem nadzoru menijo, da je strah »posledica razpada družbenega nadzora, kakršnega zaznavajo prebivalci« (Lewis & Salem v Renauer 2007: 42). Strah se pojavi takrat, ko se prebivalci začnejo spraševati, ali so mehanizmi obstoječega družbenega nadzora še učinkoviti in ko do tedaj obstoječe vrednote in pravila prenehajo veljati. Mehanizma, ki naj bi zmanjševala strah pred kriminaliteto sta predvsem neformalni družbeni nadzor samih prebivalcev (npr. povezanost med prebivalci in pripravljenost ukrepati za skupno dobro) in državni (formalni) nadzor (Renauer 2007: 42).

NEFORMALNI NADZOR

Socialna povezanost, o kateri smo govorili v prejšnjem poglavju, se lahko odraža tudi skozi neformalni družbeni nadzor – tam, kjer so si prebivalci med seboj pripravljeni pomagati, ukrepati, če je kdo od njih ogrožen ipd., tam bo tudi stopnja strahu pred kriminaliteto manjša. Neformalni družbeni nadzor je namreč del socialne povezanosti, ki se nanaša na to, kolikšna je *pripravljenost prebivalcev na aktivno sodelovanje, katerega namen je preprečevanje kriminalitete in deviantnega obnašanja v kraju, kjer živijo* (Silver in Miller v Renauer 2007: 43). Temelji na tem, da so prebivalci pripravljeni prevzeti nekaj odgovornosti drug za drugega, kar kaže na vzajemnost in pripravljenost delovati za skupno dobro. Kadar imajo prebivalci tudi skupne vrednote in zaupajo drug drugemu, pa se njihova pripravljenost za skupno delovanje še bolj okrepi. Pri prebivalcih, ki čutijo, da delijo s svojimi sosedi enaka pričakovanja in da so le-ti pripravljeni posredovati pri kriminalnih ali delinkventnih incidentih, bo stopnja strahu pred kriminaliteto nizka. Strah pred kriminaliteto se namreč zmanjša, ko imajo prebivalci zaupanje v sosesko, v kateri živijo, si delijo podobne vrednote, so se pripravljeni spopasti s kriminaliteto, lokalna policija in mestna vlada pa sta dovzetni za njihove potrebe (Renauer 2007: 42–44).

Tudi Taylor (2002) je bil mnenja, da socialna povezanost in neformalni družbeni nadzor neposredno vplivata na strah pred kriminaliteto, do podobnih zaključkov pa so prišli tudi McGarrel in sodelavci, ki so ugotovili, da posameznikova percepcija socialne povezanosti in neformalnega družbenega nadzora sicer zmanjšuje strah pred kriminaliteto vendar pa to predvsem velja za tiste prebivalce, ki živijo v bolj urejenih ali srednje neurejenih soseskah (Renauer 2007: 43–44). Urejenost oz. neurejenost sosesk določa prisotnost t. i. družbenega in fizičnega nereda. *Družbeni* se nanaša na aktivnosti uličnih tolp, glasne zabave, brezdomstvo, pijančevanje in postopanje, *fizični* pa na vandalizem, prazne stavbe, zapuščene avtomobile in poslopja ter umazana področja. Pojav teh dejavnikov v določenem okolju kaže na neupoštevanje družbenih norm in oslabitev družbenega nadzora. Ljudje te dejavnike povezujejo z večjo ogroženostjo, kar posledično pripelje do povečanja strahu pred kriminaliteto (McCrea in drugi 2005: 10).

V splošnem so tako empirične študije potrdile, da neformalni družbeni nadzor in socialna povezanost zmanjšujeta strah pred kriminaliteto.

Včasih pa se zgodi, da zaradi negativne atmosfere, ki jo ustvari strah pred kriminaliteto, prebivalci ne morejo uveljavljati neformalnega družbenega nadzora, kar posledično pomeni povečanje kriminalitete in še večjo stopnjo strahu. Scheider in ostali (2003) so ta pojav poimenovali »spirala razkroja«. Negativne posledice, ki jih ima v tem primeru strah pred kriminaliteto na družbo, daleč presegajo materialno in fizično škodo, ki nastane ob posameznem kriminalnem dejanju.

Ali je izvajanje neformalnega družbenega nadzora v Sloveniji prisotno ter ali vpliva na strah pred kriminaliteto, bomo lahko preverili le posredno, prek socialne povezanosti. Kot smo ugotovili je formalni družbeni nadzor eden od kazalcev socialne povezanosti zato predpostavljam, da bodo odnosi s sosedi (s čimer bomo socialno povezanost merili) nakazovali tudi stanje neformalnega družbenega nadzora pri nas.

FORMALNI NADZOR

Formalni družbeni nadzor predstavlja najvišji nivo družbenega nadzora, imenujemo ga tudi državni družbeni nadzor. Bursik in Grasmick (v Renauer 2007) sta ga definirala kot *sposobnost družbe, da z zunanjo pomočjo zagotovi javne dobrine in javne službe v soseški.*

Po Renauerju (2007) zagotavljajo državni nadzor naslednja štiri sredstva:

- (a) **Vodstvo države:** država ohranja družbeni red s tem, da vzdržuje mir, varuje svobodo posameznikov in si prizadeva za državno legitimnost.

- (b) **Legitimnost policije in zakonitost sodnih postopkov:** z namenom, da vzpostavlja red, ima policija v demokratičnih družbah legitimen monopol nad uporabo moči, sile in nasilja. Kako legitimnosti policije in vdanost zakonitim sodnim postopkom dojemajo državljani, je velikega pomena za samo delovanje policije pri družbenem nadzoru, saj vpliva na zaupanje državljanov in njihovo sodelovanje s policijo. Pripravljenost državljanov, da prijavljajo zločine, sodelujejo pri preiskavah in pomagajo pri reševanju skupnih problemov, se lahko zmanjša, če so prebivalci nezaupljivi do policije, menijo, da so njihove reakcije nepredvidljive ter da za njimi stoji slabo vodstvo.

- (c) **Učinkovitost in zadovoljstvo s policijo:** zadovoljstvo s policijo se je izkazalo za posreden dejavnik med zaupanjem v policijo in strahom pred kriminaliteto (Scheider in drugi 2003: 367). Državljeni, ki so zadovoljni z delom policije in menijo, da je policija učinkovita v boju proti kriminaliteti, izražajo manjši strah pred kriminaliteto. Hawdon in sodelavci (2003) so ugotovili, da so posamezniki, ki so občutili večji strah pred kriminaliteto, bili redkeje mnenje, da je policija učinkovita pri obvladovanju kriminalitete. Tudi Scheider in sodelavci (2003) so prišli do zaključka, da obstaja značilen, obratno sorazmeren odnos, med zadovoljstvom s policijo in strahom pred kriminaliteto. Ne eni in ne drugi pa niso dokazali ali strah pred kriminaliteto zmanjšuje zaupanje v učinkovitost policije ali pa učinkovitost policije zmanjšuje strah pred kriminaliteto (Renauer 2007: 46–47).
- (d) **Skupna prizadevanja državljanov in policije:** za razliko od splošne učinkovitosti in zadovoljstva s policijo, sodelovanje državljanov in policije pomeni predvsem osebno udeležbo in sodelovanje ter občutek prebivalcev, da je takšno sodelovanje v njihovi soseščini prisotno. Prebivalci, ki imajo občutek, da je delovanje policije močno povezano s soseško (ali pa celo sami delajo s policijo), naj bi občutili manjši strah pred kriminaliteto. Vendar pa so nekateri, npr. Scheider in ostali (2003), prišli do ravno obratnih ugotovitev: državljani, ki sodelujejo pri preprečevanju kriminalitete, se bolj bojijo kriminalitete. Pepinsky (v Renauer 2007: 47) je menil, da so prostovoljci (ki sodelujejo v programih za preprečevanje kriminalitete) bolj nezaupljivi do svojih sosedov, strah pred kriminaliteto pa je pri njih večji, ker so bolj pogosto v stiku s policijo in pogosteje slišijo različne zgodbe o zločinih.

Od vseh štirih dejavnikov bom na podatkih iz Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) analizirala samo enega – učinkovitost policije. Pogledala bom, če obstaja povezava med mnenjem prebivalcev o učinkovitosti policije in strahom pred kriminaliteto ter v kakšnem odnosu sta ta dva pojavi. Glede na teorijo o družbenem nadzoru naj bi prebivalci, ki občutijo, da družbeni nadzor ne deluje učinkovito (torej tudi menijo, da policija, kot eno od sredstev družbenega nadzora, pri svojem delu ni učinkovita) občutili večji strah pred kriminaliteto.

4. POSLEDICE STRAHU PRED KRIMINALITETO

Že na začetku smo omenili, kako pomemben je problem strahu pred kriminaliteto v družbi, saj negativno vpliva tako na posameznika kot na skupnost. Zdaj si bomo te posledice podrobneje pogledali in nekatere od njih poskušali v nadaljevanju analizirati tudi na naših podatkih. Po Filipčičevi (1999) se strah pred kriminaliteto pri posameznikih odraža na naslednje tri načine:

(a) Sprememba vedenja posameznikov v njihovem vsakdanjem življenju

Ugotovili so, da strah pred kriminaliteto močno vpliva na spreminjanje vedenja ljudi. Reakcije na strah so lahko naslednje: izogibanje določenih krajev ali ljudi, ki jih posameznik ocenjuje kot nevarne, kadar izogibanje ni mogoče zaščita ali preventivno vedenje (npr. alarmne naprave, nošenje orožja) in zavarovalna strategija, ko ljudje zmanjšujejo stroške ali škodo, ki bi nastala v primeru morebitne viktimizacije (npr. s seboj ne nosijo veliko gotovine, zavarujejo svoje premoženje ...).

(b) Kolektivne reakcije

Te so posebej razvite v ZDA, vključujejo pa predvsem sodelovanje v organiziranih aktivnostih za preprečevanje kriminalitete in neformalni družbeni nadzor. To na nek način pomeni povečanje družbene solidarnosti. Gre za nasprotujoče si posledice kriminalitete, o katerih je govoril že Durkheim (v Filipčič 1999): namreč, kriminaliteta je za družbo tudi funkcionalna, ker združuje ljudi v prizadevanjih za njeno zmanjšanje.

(c) Punitivnost ljudi

Z naraščanjem stopnje strahu naj bi se povečala tudi zahteva javnosti po ostrejši kaznovalni politiki. Izkazalo se je, da to v določeni meri drži, vendar ne toliko, kot so o tem prepričani politiki in delavci v pravosodju (Filipčič 1999)

Kljub temu da bo analiza prvotno namenjena preučevanju dejavnikov strahu pred kriminaliteto, bom v njej poskušala zajeti tudi katero od posledic, ki jih ima le-ta na ljudi. Pri tem se bom osredotočila predvsem na morebitno preventivno vedenje in punitivnost.

5. MERJENJE STRAHU PRED KRIMINALITETO

Preden se lotimo analize pa si moramo pogledati še zelo pomemben del, ki se tiče raziskovanja strahu pred kriminaliteto, to je merjenja samega pojava. Uporaba različnih metod in merskih inštrumentov namreč močno vpliva na rezultate, ki jih s tem dobimo. Sama bom uporabila podatke iz že narejene raziskave, kjer na merjenje nisem imela vpliva, zato se mi zdi še toliko bolj pomembno, da si bolj podrobno pogledamo pomanjkljivosti (pa tudi prednosti) različnih načinov merjenja strahu in smo v tem smislu kritični tudi do rezultatov, ki jih bomo dobili pri naši analizi.

Obstaja vrsta metodoloških vprašanj, ki kažejo na to, da je strah pred kriminaliteto morda prikazan napačno. Farrall in ostali (1997) so ugotovili, da je ta pojav celo bolj odvisen od vrste merskega inštrumenta kot pa je odraz »družbene stvarnosti«. Ravno zato se pri merjenju strahu pred kriminaliteto velikokrat pojavljajo vprašanja in dileme o tem, kakšen bi moral biti merski inštrument.

1. Osnovno vprašanje, ki so ga izpostavili McCrea in ostali (2005) je, ali je boljše, če pojav merimo univerzalno ali je boljše, če ga merimo bolj specifično. Če pojav merimo univerzalno, to pomeni, da uporabimo en indikator, ki je splošen in se ne nanaša na nobeno specifično kriminalno dejanje, npr. »Kako varni se počutite, če hodite ponoči sami po vaši soseski?«. Problema pri tem sta nejasnost in precenjevanje razširjenosti strahu pred kriminaliteto. Po drugi strani pa lahko z bolj specifičnim merjenjem razlikujemo med različnimi dimenzijami strahu pred kriminaliteto (npr. čustvene in kognitivne presoje, kriminaliteta zoper lastnine ali osebe, hipotetične ali resnične situacije), pri tem pa upoštevamo tudi čas, prostor in družbeni kontekst. Kljub temu da je uporaba več specifičnih indikatorjev verjetno primernejša za doseganje določenih ciljev, večina raziskovalcev uporablja univerzalno merjenje z enim indikatorjem, predvsem zaradi nižjih stroškov in časovno hitrejše izvedbe.

Glede na univerzalno in specifično merjenje kriminalitete pa lahko govorimo tudi o univerzalnem in specifičnem strahu pred njo. Ferraro in LaGrange sta ga poimenovala nedoločen in konkreten strah. Konkreten strah se navezuje na posamezen napad (npr. vlom), nedoločen strah pa se ne navezuje na noben določen zločin, ampak na kriminaliteto

na splošno. Opozarjata pa, da celo kadar je omenjen točno določen zločin (npr. vandalizem) še vedno manjkajo časoven, prostorski in družbeni kontekst – kje se nahaja oseba, kdaj in s kom je oseba tam. Tem vprašanjem je v večini primerov posvečeno premalo pozornosti, kar predstavlja še dodatno oviro za naše razumevanju strahu pred kriminaliteto (Farrall in drugi 1997: 661).

Strah pred kriminaliteto je v Anketi o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) merjen univerzalno, z enim indikatorjem, tj. občutkom varnosti ponoči. Ta indikator meri t. i. nedoločen strah vendar pa delno upošteva časovni (ponoči) in prostorski (soseska) kontekst.

2. Drugi pomemben metodološki problem, s katerim se ne glede na vrsto merskega inštrumenta, sreča vsak raziskovalec, je, da se vprašanja, ki merijo strah pred kriminaliteto, ponavadi nanašajo na to, kaj ljudje mislijo ali kako ocenjujejo svoj odnos do določene problematike. Tako lahko posameznik na vprašanje ali ga je strah neke situacije poda odgovor, ki pa je le kognitivna sodba o tem, kako bi čustveno reagiral v tej situaciji, v resnici pa ne gre za neposreden strah pred neposredno nevarnostjo (Filipčič 1999: 54). O'Mahony in Quinn (1999) sta poudarjala, da je strah pred kriminaliteto splošen izraz za vrsto reakcij, povezanih z napovedovanjem strahu pred kriminaliteto, pri čemer ne gre za dejansko, ampak za hipotetično situacijo (Banks 2005: 170–171). Kljub temu velja, da je do sedaj takšna metoda merjenja najbližja dejanskemu opazovanemu čustvu, pri kateri pa največji problem predstavlja preveliko zaupanje v spodobnost ljudi, da lahko natančno določijo svojo stopnjo strahu (Filipčič 1999: 54).
3. Kar se tiče samega anketnega vprašanja, ki naj bi meril strah pred kriminaliteto, so se zgodnja dela zanašala skoraj izključno na vprašanje iz Splošne družboslovne raziskave (General Social Survey): »Je kje v bližini (v radiju ene milje) kraj, kjer bi se bali sami hoditi ponoči?« ter na vprašanje iz Nacionalne raziskave o viktimizaciji (National Crime Survey): »Kako varni bi se počutili ali se počutite, če hodite ponoči sami po vaši soseski?«. Slednjemu so nekatere raziskave dodale še drug indikator, občutek varnosti podnevi. Tudi Anketa o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) za strah pred kriminaliteto uporablja podoben indikator kot Splošna družboslovna raziskava: »Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«. Ker bo moja analiza temeljila na tem indikatorju, je pomembno, da se

zavedamo tudi pomanjkljivosti takšnega merskega inštrumenta, saj je bil v preteklosti (in je še) deležen številnih kritik.

Kot prvo mu mnogi očitajo, da *namen vprašanja ni jasen*, ker le-to ne vsebuje besede »kriminaliteta« (morda z njim merimo nekakšen »urban nemir«, kar je širše od samega strahu pred kriminaliteto). Druga kritika se nanaša na to, da gre za merjenje *pričakovanih občutkov*, ki so morda drugačni od tistih, ki bi jih posameznik občutil v dejanski situaciji (Wilcox in drugi 2007: 224). Tretjič, indikator ne razlikuje med čustvenimi reakcijami na kriminaliteto in posameznikovo relativno objektivno oceno tveganja, kar pomeni, da *ne zajema vseh dimenzij* pojava (Kanan in Pruitt 2002: 528). Četrto, očitajo mu *veliko tveganje za napake*, saj indikatorji za teoretičen pojem v obliki enega samega vprašanja predstavljajo večje tveganje za napake kot indikatorji, sestavljeni iz več različnih vprašanj, in petič, takšni »enojni« indikatorji strahu pred kriminaliteto so *neobčutljivi na spremembe glede na različne vrste kriminalitete* (LaGrange in Ferraro, 1989: 699).

4. Naslednji metodološki problem, na katerega sta opozarjala predvsem LaGrange in Ferraro (1989) je ta, da pri merjenju strahu pred kriminaliteto merski inštrument pogosto sploh ne meri strahu. Veliko raziskovalcev namreč namesto strahu pred kriminaliteto meri občutek ogroženosti pred kriminaliteto ali splošno zaskrbljenost zaradi kriminalitete. Vprašanja, ki sprašujejo po tem, kako varni se anketiranci počutijo pred kriminaliteto ali kolikšna je verjetnost, da postanejo žrtev kriminalitete, v resnici sprašujejo po oceni njihove ogroženosti pred kriminaliteto in ne koliko se bojijo, da bi postali žrtev kriminalitete. Ocena ogroženosti in občutek strahu pa sta dve različni zaznavi: npr. če določena oseba sebe ne zaznava kot potencialno žrtev kriminalitete, to še ne pomeni, da se kriminalitete ne boji.

Na razlike med ogroženostjo, zaskrbljenostjo in strahom je opozoril že Furstenberg (v LaGrange in Ferraro 1989). V raziskavi, ki jo je naredil v Baltimore-u je prišel do presenetljivega odkritja: prebivalci, ki so živeli v soseskah, kjer je bilo manj kriminalitete, so kazali višjo stopnjo strahu pred kriminaliteto kot prebivalci, ki so živeli v soseskah, kjer je bilo kriminalitete več. Ko je merski inštrument priredil tako, da je ločeno meril zaskrbljenost zaradi kriminalitete in občutek ogroženosti pred njo, je ugotovil, da so bili prebivalci sosesk z manj kriminalitete preprosto bolj zaskrbljeni zaradi te problematike v skupnosti, čeprav se jim verjetnost, da bi sami postali žrtev, ni zdelo velika. Paradoks strahu je Furstenberg tako pojasnil na preprost način – z uporabo primernejšega merskega

inštrumenta, ki je ločeno meril *zaskrbljenost* zaradi kriminalitete in *občutek ogroženosti* pred njo.

Dober merski inštrument mora torej upoštevati obe dimenzije, kognitivno in čustveno. Glede na to je tudi Ferraro (1989) razdelil vprašanja, s katerimi raziskovalci merijo stopnjo strahu pred kriminaliteto, v tri skupine:

- posameznikove *sodbe* v zvezi s kriminaliteto, ki predstavljajo kognitivno komponento t. j. posameznikovo subjektivno oceno o kriminaliteti oz. ogroženosti,
- posameznikova *čustva* do kriminalitete, ki predstavljajo emocionalno komponento in se nanašajo konkretno na strah,
- posameznikove *vrednote*, ki zajemajo tako kognitivno kot čustveno komponento in se nanašajo na zaskrbljenost zaradi viktimizacije.

Vprašanja, ki se v raziskavah najbolj uporabljajo in kakršno je uporabljeno tudi v Anketi o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002), torej v resnici merijo le kognitivno dimenzijo, če izhajamo iz tega, da je strah v prvi vrsti čustvo, pa bi moral biti pri merjenju poudarek na emocionalni dimenziji.

5. Pri neupoštevanju dimenzij pa problemov, ki se tičejo merjenja strahu pred kriminaliteto še ni konec. Mnogi avtorji poudarjajo, da je pomembno tudi ločeno merjenje strahu pred posameznimi vrstami kriminalitete. Splošen »strah pred (vsakršno) kriminaliteto« ima nejasen pomen, saj so odzivi na rop, krajo avtomobila in spolni napad tako različni kot so različni ti zločini sami. Glede na vrsto lahko kriminaliteto razdelimo v dve večji skupini: kriminaliteto, ki se nanaša na osebo – »osebna kriminaliteta« in kriminaliteto, ki se nanaša na lastnino – »premoženjska kriminaliteta«. Po drugi strani pa ločeno obravnavanje enega in drugega tudi ni vedno primerno, saj nekateri zločini vključujejo oboje, krajo in nasilje. Kraji in družbene skupine, ki jih bolj ogroža osebna kriminaliteta so pogosto bolj ogroženi tudi pred premoženjsko kriminaliteto (Pain 2000: 367). Vprašanje iz Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) se po vsej verjetnosti nanaša na osebno kriminaliteto, npr. napad, rop, spolni napad, zanemarja pa premoženjsko kriminaliteto.

Kar bi morali pri merjenju strahu še upoštevati in se tiče tudi vprašanja iz ankete, ki jo bom uporabila za analizo, je, da določena kazniva dejanja, npr. hujši nasilni zločini, sama po sebi

povzročajo večji strah od drugih. Še več, scenarij o »osamljenem nočnem sprehajanju« se je izkazal kot skrajno zlovešč, kar je pripeljalo do močno povečane stopnje strahu. Upoštevati moramo tudi dejstvo, da se hujši nasilni zločini v več primerih sicer zgodijo na javnih krajih (npr. parkih, ulicah), vendar pa vsakodnevne dejavnosti večine ljudi ne vključujejo osamljenega nočnega sprehajanja. Poleg tega pripadniki določenih skupin ljudi (npr. starejše ženske) hodijo ponoči sami naokrog redkeje kot pripadniki drugih skupin (npr. mladi moški). Torej, če navidezna situacija ali dogodek nista del vsakdana večine ljudi, katerih strah pred kriminaliteto raziskave merijo, potem ni preveč smiselno, da literatura o strahu pred kriminaliteto temelji na takšnih vprašanjih (LaGrange in Ferraro 1989: 699–700).

Pomembno pa je tudi, kakšnega tipa so vprašanja. Fattah (1993) in Bernard (1987) sta ugotovila, da se rezultati raziskav močno razlikujejo glede na to, ali gre za *zaprti* ali *odprti* tip vprašanj. Tudi Farrall in ostali (1997) so v svoji raziskavi odkrili veliko neujemanje, Yin (1982) pa je celo trdil, da pri odprtem in zaprtem tipu vprašanj ne gre le za razlike, ampak velja za te neskladnosti enotno pravilo: z uporabo odprtih vprašanj bomo dosegli nižjo stopnjo strahu pred kriminaliteto, z uporabo zaprtih pa višjo (Farrall in drugi 1997: 671).

Poleg do sedaj omenjenih težav, s katerimi se pri merjenju strahu pred kriminaliteto srečujejo raziskovalci, pa za konec omenimo še nekatere druge: določitev kavzalnosti (ali predstavlja strah v odnosu do nekaterih drugih pojavov vzrok ali posledico), uporaba nejasno opredeljenih ali neopredeljenih pojmov (npr. uporaba pojma »soseska«), neupoštevanje vpliva posameznih dejavnikov na oblikovanje strahu (pogosto je težko izolirati pomen vsakega dejavnika posebej, pri tem pa lahko odnos med enim dejavnikom in strahom postane povsem drugačen, če nastopi nek nov, tretji dejavnik) (Filipčič 1999: 54) ter dileme, ki izvirajo iz samih respondentov oz. njihovih odgovorov na vprašanja, npr. da respondent narobe interpretira vprašanje, pozabi na kakšen dogodek povezan z viktimizacijo, ki se mu je zgodil v preteklosti, ni dovolj pozoren pri reševanju, namerno prikrije podatke ipd.

5.1 SEKUNDARNI PODATKI

Mitar (2002) je sekundarne podatke opredelil takole: »Sekundarni podatki so statistični podatki in druge informacije, ki so primarno zbrani za nek drug (znanstveno raziskovalni ali praktični) namen, to delo pa že prej opravi nek drug raziskovalec (npr. različne ankete in

opazovanja) ali pa zbiranje podatkov opravijo vladne oz. nevladne organizacije (npr. dosjeji, različni registri in evidence, statistike in ankete).« Ker bom v praktičnem delu naloge tudi sama delala analizo na sekundarnih podatkih, si pogledjmo nekaj osnovnih značilnosti takšnega pristopa.

Mitar (2002) je naštel nekaj najpogostejših razlogov, zaradi katerih se raziskovalci odločijo za uporabo sekundarnih podatkov, ki so naslednji:

- mnogi pojavi, ki zanimajo raziskovalce so običajno nedostopni neposrednemu opazovanju in so sekundarni podatki edini praktični vir podatkov,
- ekonomski razlogi: stroški izbire vzorca in anketnega zbiranja podatkov so preveliki, da bi posamezniku omogočali izvajanje tovrstnih raziskav (redno jih lahko izvajajo samo organizacije s sredstvi iz vladnih virov),
- sekundarni podatki so pogosto uporabni za ovrednotenje delovanja organizacij s področja kazenskega pravosodja,
- so glavni vir informacij v medkulturnih in mednarodnih raziskovanjih,
- so pomemben vir podatkov za ocenjevanje razlik med istovrstnimi pojavi, ki se dogajajo v določenem času na različnih krajih,
- so koristni za raziskave, ki replicirajo originalne – prvotne, raziskave,
- so sorazmerno dostopni.

Sama sem se odločila za uporabo sekundarnih podatkov predvsem zaradi njihove relativne dostopnosti, ker tako obsežne raziskave ne bi mogla izvesti ter zato, ker so podatki konkretne raziskave (AZK) primerljivi s podatki drugih evropskih držav.

Tisto, na kar bi še posebej rada opozorila, pa je to, da ima uporaba sekundarnih podatkov poleg zgoraj omenjenih prednosti tudi precej slabosti, o katerih je veliko pisal Mitar (2002). Izpostavila bom dve, s katerima sem se tudi sama srečala. Prva je ta, da kazalci, ki jih potrebujemo za načrtovano raziskavo ponavadi niso dostopni med dosegljivimi sekundarnimi podatki. Tako sem se morala zadovoljiti z obstoječimi podatki, zaradi česar je marsikateri vidik, ki se tiče problematike strahu pred kriminaliteto, zanemarjen (npr. razlikovanje med strahom pred premoženjsko in osebno kriminaliteto, vpliv urejenosti okolja, osebne lastnosti, posledice strahu itd.) Drugi problem, s katerim sem se tudi srečala, pa so bile pogosto neustrezno opredeljene operacionalne definicije in kategorije, predvsem se je izkazala problematična definicija ključnega pojma, t. j. strah pred kriminaliteto.

6. ANALIZA ANKETE O ŽRTVAH KRIMINALA, 2001

Strah pred kriminaliteto smo iz teoretičnega vidika preučili, zdaj pa bomo ugotovitve, do katerih smo pri tem prišli, preverili še empirično. Na podatkih Ankete o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) iz leta 2001 bomo tako poskušali ugotoviti, kako je s povezavami med strahom pred kriminaliteto in dejavniki, o katerih smo do sedaj govorili, v Sloveniji.

6.1 OPIS RAZISKAVE

Začetek projekta sega v leto 1989 in je bil zasnovan v okviru raziskovanj Organizacije združenih narodov pod pokroviteljstvom UNICRI (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute). Slovenija se je projektu pridružila z letom 1992, ko so pri nas prvič izvedli Anketo o viktimizaciji v mesecu septembru, leta 1992, na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, v sodelovanju z Inštitutom za družbene vede pri Fakulteti za družbene vede. Vzorčni okvir je obsegal 1000 gospodinjstev in je zajemal le področje Ljubljane. Raziskava je ponovno potekala v januarju leta 1997, s tem da je bil tokrat vzorčni okvir večji in je pokril 1000 gospodinjstev v Ljubljani ter 1000 gospodinjstev iz drugih krajev Slovenije. Anketo o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002), ki jo bom tu analizirala, pa je leta 2001 izvedel Statistični urad Republike Slovenije kot del Mednarodne ankete o žrtvah kriminala (International Crime Victim Survey). Vključena je bila v Nacionalni program statističnih raziskovanj, podatki od takrat pa veljajo za uradne (Statistični urad RS 2004). Predvidoma naj bi se anketa sicer izvajala vsaka štiri leta, vendar je to zadnja, do danes narejena raziskava. Po neuradnih informacijah naj bi bila anketa ponovno izvedena v prihodnjem letu, 2009.

Vzorec

Za vzorčni okvir je bil določen telefonski imenik zasebnih telefonskih naročnikov v Republiki Sloveniji, s pomočjo katerega so naredili stratificiran, sistematični, slučajni vzorec. Stratume so definirali s statistično regijo (12 regij) in tipom naselja znotraj statističnih regij (6 tipov). Vzorčenje v vsakem stratumu je potekalo neodvisno, število enot oziroma telefonskih naročnikov v posameznem stratumu pa je bilo sorazmerno glede na delež oseb, starih 16 let

ali več, ki živijo v območju posamezne statistične regije in velikost naselja. V vzorec je bilo izbranih 6000 telefonskih naročnikov, pri čemer je 2000 telefonskih naročnikov izbranih v Ljubljani. Mesto Ljubljana je bilo tako prevzorčeno, da bi zagotovili zadovoljivo natančnost in ohranili primerljivost podatkov z let 1992 in 1997 (Statistični urad RS 2004).

Izmed članov gospodinjstva je bila ciljna oseba izbrana po metodi "zadnjega rojstnega dne". Anketar je torej želel govoriti s članom gospodinjstva, starim 16 let ali več, ki je zadnji imel rojstni dan glede na datum anketarjevega klica. Podatke so anketarji zbirali s pomočjo standardiziranega vprašalnika, kjer je bila večina vprašanj zaprtega tipa. Posebnost pri tem je, da so anketirale izključno ženske anketarke, za kar so se avtorji odločili zaradi občutljivosti teme ter na podlagi izkušenj. Skupen delež izpolnjenosti anket je bil 66,8 odstotni, zavrnitev sodelovanja pa je znašala 17,9 %. Na koncu je vzorec vseboval 3885 enot (Statistični urad RS 2004).

Podatki so uteženi glede na velikost gospodinjstva, uporabljeno pa je tudi dodatno uteževanje, ki prilagodi porazdelitev kontrolnih spremenljivk znani populacijski sestavi. Te spremenljivke so spol, starost, izobrazba, velikost gospodinjstva, statistična regija in tip naselja (Statistični urad RS 2004).

6.2 OPREDELITEV POJMOV IN INDIKATORJI

V Anketi o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) sem poskušala poiskati čim več spremenljivk, ki bi bile primerne za namen naše raziskave. Izkazalo se je, da je z njimi mogoče preučiti naslednje, za nas relevantne pojave:

1) Strah pred kriminaliteto

Pomeni subjektivno oceno tveganja, da posameznik postane žrtev kriminala (Lamnek v Filipčič 1999: 52).

Kot je ugotovil Mitar (2002: 133) se uporabniki sekundarnih podatkov stalno soočajo s problemom veljavnosti razmerja med starim indikatorjem in novim konceptom. Tudi v mojem primeru je tako. Novejše raziskave so pokazale, da indikator za strah pred kriminaliteto, ki ga imam na voljo, žal ne meri koncepta strahu v celoti, ampak meri samo njegovo kognitivno

dimenzijo. Glede na to, da po Ferraru kognitivna dimenzija (ocena verjetnosti viktimizacije) predstavlja osrednji dejavnik za strah pred kriminaliteto, menim, da je izbrana definicija vseeno primerna.

Strah pred kriminaliteto bom merila z naslednjim indikatorjem:

- »Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?« (1 – zelo varno, 2 – dokaj varno, 3 – nekoliko nevarno, 4 – zelo nevarno)

2) Izkušnje s kriminaliteto

Nanašajo se na posameznikove predhodne izkušnje (v našem primeru za dobo zadnjih petih let) s katerokoli vrsto kriminalitete. Šteje se, da ima posameznik izkušnje s kriminaliteto, tudi če je šlo le za poskus kaznivega dejanja, in prav tako v primeru, če se je kaznivo dejanje (ali poskus) zgodilo nekomu drugemu v njegovem gospodinjstvu.

Osebe, ki so v preteklosti že bile žrtve kriminalitete, se lahko zaradi tega počutijo bolj ogrožene tudi v prihodnosti (Wyant 2008:42). V tem primeru je strah pred kriminaliteto (Ewald 2000: 170) posledica izkušnje viktimizacije, kar pomeni, da se tisti, ki so že imeli izkušnje s kriminaliteto, le-te bolj bojijo. Po drugi strani pa izkušnje s kriminaliteto lahko strah posredno (prek preventivnih ukrepov) zmanjšujejo. Zaradi izkušenj s kriminaliteto se ljudje namreč lahko namerno izogibajo določenih krajev, katere smatrajo za nevarne, in na ta način svoj občutek ogroženosti in strahu zmanjšajo (Wyant 2008:42).

Anketiranec ima izkušnje s kriminaliteto, če:

- je bil njemu ali kateremu od članov njegovega gospodinjstva v zadnjih petih letih ukraden avto/kombi/tovornjak/moped/vespa/motorno kolo/kolo,
- je bil anketiranec ali kateri od članov njegovega gospodinjstva v zadnjih petih letih žrtev tatvine avtoradia ali česa drugega iz avtomobila,
- je bil v zadnjih petih letih, ne glede na tatvine, kak del katerega od avtomobilov/kombijev/tovornjakov, ki so pripadali njegovemu gospodinjstvu, namerno poškodovan (vandaliziran),
- je v zadnjih petih letih kdo brez dovoljenja vstopil v njegovo hišo/stanovanje, vključno s kletjo, in ukradel ali skušal ukrasti kako stvar,
- je v zadnjih petih letih opazil, da je kdo poskušal priti v njegovo hišo/stanovanje, pa mu to ni uspelo,

- mu je v zadnjih petih letih kdo kaj vzel ali skušal vzeti na silo ali z uporabo groženj,
- je bil v zadnjih petih letih žrtev žepne tatvine, tatvine denarnice,
- ga je v zadnjih petih letih kdo prijel, se ga dotaknil, ali napadel iz spolnih nagibov na resnično žaljiv način v lastnem domu ali kje drugje (vprašanje je samo za ženske),
- ga je doma ali kjerkoli drugje kdo osebno napadel ali mu grozil na tak način, da se je resnično ustrašil (fizični napadi in resne grožnje).

Možni odgovori so 0 – ne in 1 – da.

Prvih pet vprašanj se nanaša na premoženjsko, zadnja štiri pa na osebno kriminaliteto. Kar se izkušenj s premoženjsko kriminaliteto tiče, moramo pri tem upoštevati dejstvo, da določen delež anketirancev ne poseduje avtomobila (15,7%), kolesa (20,5%) ali motornega kolesa (79,6%).

3) Zadovoljstvo s policijo

Po Renauerju (2007) pomeni, da so državljani zadovoljni z delom policije in menijo, da je policija učinkovita v boju proti kriminaliteti.

Policija je del državnega nadzora, ki ga država izvaja nad svojimi državljani. Na ta način zagotavlja varnost in preprečuje kriminaliteto. Prisotnost policije lahko namreč odvrne kriminaliteto, zaradi česar se zmanjšata tako viktimizacija kot stopnja strahu pred kriminaliteto (Scheider in drugi 2003: 365). Pomembno vlogo pa ima tudi zaupanje prebivalcev v policijo. Če so prebivalci prepričani, da policija deluje učinkovito in so z njenim delom zadovoljni, potem to vpliva tudi na njihov strah pred kriminaliteto. Hawdon in sodelavci (2003) so ugotovili, da so tisti, ki imajo večji strah pred kriminaliteto, redkeje mnenja, da je policija učinkovita pri obvladovanju le-te (Renauer 2007: 46–47), kar pomeni, da zaupanje v policijo zmanjšuje strah pred kriminaliteto in obratno.

V naši raziskavi bomo zadovoljstvo s policijo merili z naslednjim vprašanjem:

- »Menite, da je policija uspešna pri nadzoru kriminala?« (1 – da, 2 – ne)

4) Socialna povezanost

Nanaša se na to, v kakšnem obsegu se sosedje lahko zanesejo drug na drugega, si delijo podobne vrednote, se podpirajo in tako ohranjajo varnost v svoji skupnosti (Pattavina in drugi 2006:213).

Socialna povezanost je ključnega pomena za uveljavljanje neformalnega družbenega nadzora, ki je pomemben mehanizem za zmanjševanje strahu pred kriminaliteto. Tudi Taylor je trdil, da socialna povezanost in neformalen družbeni nadzor neposredno vplivata na strah pred kriminaliteto, saj je pri prebivalcih, ki čutijo, da delijo s svojimi sosedi enaka pričakovanja in da so le-ti pripravljeni posredovati pri kriminalnih ali delinkventnih incidentih, stopnja strahu pred kriminaliteto nižja (Renauer 2007: 42–44).

Socialno povezanost bom preučevala s pomočjo dveh anketnih vprašanj, eno se nanaša na odnose s sosedi, drugo pa na lastništvo stanovanja oz na t. i. lastni delež, ki ga prebivalec vložil v ohranjanje stabilnosti in reda v svoji soseski, v mojem primeru finančni vložek.

- »Kakšni so po vašem mnenju odnosi med stanovalci v soseski, kjer živite?« (1 – večinoma si med seboj pomagajo, 2 – večinoma živijo sami zase, 3 – mešano)
- »Ali ste lastnik hiše/stanovanja v katerem živite?« (1 – da, 2 – ne)

5) Demografski dejavniki

Med demografskimi dejavniki bom preučila povezanost strahu pred kriminaliteto s spolom, starostjo, izobrazbo, dohodkom in tipom naselja.

Starost in spol

Po teoriji ranljivosti naj bi imele osebe, ki se počutijo bolj ranljive, večjo stopnjo strahu pred kriminaliteto. Pri tem sta pomembna predvsem spol in starost, saj naj bi se najbolj ranljive počutile predvsem ženske in starejše osebe, posledično pa naj bi bil zato pri njih strah pred kriminaliteto tudi največji. Spol in starost lahko pomembno vplivata na strah tudi z vidika socialne izključenosti, kjer prav tako velja, da so ženske in starejše osebe pogosteje socialno izključene, zaradi česar je strah pred kriminaliteto pri njih večji.

V vprašalniku sta spol in starost določena z naslednjima spremenljivkama:

- 1 – moški, 2 – ženski

- Leto rojstva od 1900 do 1985.

Izobrazba

Tudi izobrazba naj bi vplivala na stopnjo strahu pred kriminaliteto, in sicer bolj izobražene osebe naj bi se manj bale kriminalitete kot manj izobražene. Do tega naj bi prišlo, ker je izobrazba povezana s socialno izključenostjo in ranljivostjo v smislu da so tisti, ki so manj izobraženi zaradi tega bolj ranljivi in naj bi bila pri njih socialna izključenost večja, kar se posledično izraža v večjem strahu pred kriminaliteto.

- »Katero stopnjo izobrazbe imate končano?«

1 – brez izobrazbe

2 – nepopolna osnovna izobrazba

3 – osnovnošolska izobrazba

4 – srednješolska izobrazba*

5 – višješolska izobrazba

6 – visoka/univerzitetna izobrazba ali več

* Dokončana srednješolska izobrazba je zelo široka kategorija, ki bi jo bilo priporočljivo ločiti na poklicno in srednjo šolo, vendar mi podatki tega žal ne omogočajo.

Dohodek

Podobno kot izobrazba tudi dohodek prebivalcev odraža njihovo socialno izključenost in ranljivost. Prebivalci, ki so bolj socialno izključeni in ranljivi (imajo nižji dohodek) so zaradi tega bolj izpostavljeni kriminaliteti (ker živijo v »slabših« okoliših, si ne morejo privoščiti določenih preventivnih ukrepov, ipd.) in zato občutijo večji strah pred njo.

Kljub temu da je Anketa o žrtvah kriminala (ICVS International Working Group in ostali 2002) vsebovala vprašanje o višini dohodka, meni ti podatki žal niso bili na voljo. Odločila sem se, da namesto tega v analizo vključim *zadovoljstvo* z dohodki. Predpostavljam namreč, da sta višina dohodkov in zadovoljstvo z njimi pozitivno povezana in je zadovoljstvo zato dokaj sprejemljivo nadomestilo za vprašanje o višini dohodkov. Menim, da bodo tisti, ki s svojim dohodkom niso zadovoljni, izražali večji strah pred kriminaliteto.

- »Kaj mislite o ravni dohodkov, ki jih ima vaše gospodinjstvo?« Ste z njimi:

- 1 – zadovoljni
- 2 – še kar zadovoljni
- 3 – nezadovoljni
- 4 – zelo nezadovoljni

Tip naselja

V osnovi je strah pred kriminaliteto problem urbanih okolij in kar nekaj značilnosti velikih mest bi lahko opredelili kot vzrok za strah pred kriminaliteto: nizka družbena integracija, velika gostota prebivalcev, etnična, starostna in dohodkovna heterogenost, gost promet, velike stavbe ter pomanjkanje dreves in zelenih površin (Miceli in drugi 2004: 778). Iz tega sledi, da je za večja mesta značilna višja stopnja strahu pred kriminaliteto, za podeželje pa nižja (Pain 2000: 371). Ker na voljo nimam bolj natančnega indikatorja, bom tip naselja ločila le na urbano in ruralno, torej na mesto in podeželje.

- »Ali mi lahko poveste tip naselja, v katerem živite?«

- 1 – urbano (več kot 100.000 prebivalcev)
- 2 – ruralno (manj kot 100.000 prebivalcev)

6) Preventivni ukrepi in punitivnost

Ta dva pojavi sta *posledici* strahu pred kriminaliteto, zato ju bomo obravnavali ločeno od zgoraj naštetih dejavnikov.

Preventivni ukrepi

Gre za strategije, ki se jih posameznik poslužuje, da bi se zavaroval pred kriminaliteto (Ferguson in Mindel 2007:334).

Filipčičeva (1999) trdi, da strah pred kriminaliteto spreminja vedenje posameznikov v njihovem vsakdanjem življenju, kar se odraža predvsem v poseganju po različnih preventivnih ukrepih (npr. izogibanje določenih krajev, zaščita z alarmnimi napravami, orožjem, zavarovanje premoženja ipd.). Potemtakem naj bi se posamezniki, ki imajo večji strah pred kriminaliteto, bolj posluževali preventivnih ukrepov.

- »Ali imate v vašem domu kot zaščito pred vlomom katero od naštetih naprav ali sredstev:
– alarm zoper vlomilce,

- posebne ključavnice na vratih,
- posebne rešetke na vratih/oknih,
- psa, ki bi zastrašil vlomilca,
- visoko ograjo,
- hišnika ali varnostnika,
- dobro organizirano sosedsko opazovanje,
- zavarovanje proti vlomu?« (1 – da, 0 – ne)

Punitivnost

Je druga posledica strahu pred kriminaliteto, ki jo bom vključila v analizo. Nanaša se na zahtevo javnosti po ostrejši kaznovalni politiki. Z naraščanjem strahu pred kriminaliteto naj bi se stopnja punitivnosti povečala.

Indikator za punitivnost bom dobila s pomočjo odgovora na spodaj opisano hipotetično hipotetično situacijo.

»Predstavljajte si moškega, starega 21 let, ki je že drugič obsojen zaradi vloma. Tokrat je ukradel barvni televizor. Katera od naslednjih kazni se vam zdi najprimernejša za tak primer?«

Za tiste anketirance ki so odgovorili, da se jim zdi najprimernejša *zaporna kazen*, je sledilo vprašanje, s katerim bom merila stopnjo punitivnosti:

- »Za koliko časa bi po vašem mnenju moral v zapor?«

- 1 – 1 mesec ali manj
- 2 – 2 do 6 mesecev
- 3 – 7 do 11 mesecev
- 4 – 1 leto
- 5 – 2 leti
- 6 – 3 leta
- 7 – 4 leta
- 8 – 5 let
- 9 – 6 do 10 let
- 10 – 11 do 15 let
- 11 – 16 do 20 let

12 – 21 do 25

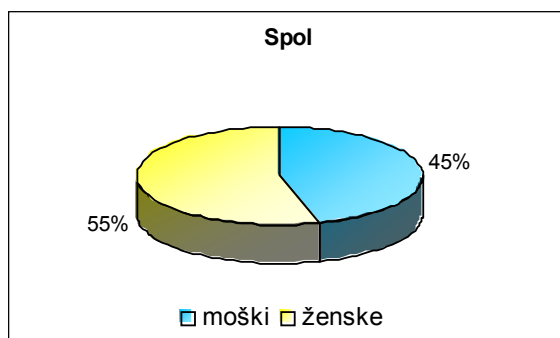
13 – več kot 25

14 – doživljenjska kazen

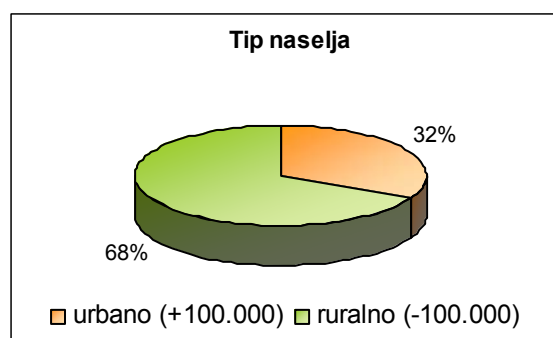
6.3 OPISNA STATISTIKA

V vzorec je bilo zajetih 3885 oseb. Med anketiranci je 55 % žensk in 45% moških, njihova povprečna starost je med 40 in 44 let, pri čemer so vse starostne skupine približno enako zastopane. Dobri dve tretjini jih prebiva na podeželju, tretjina pa v urbanem okolju. Večina anketirancev – 73 %, je lastnikov stanovanja/hiše, v katerem živi.

Slika 6.3. 1: Anketiranci glede na spol

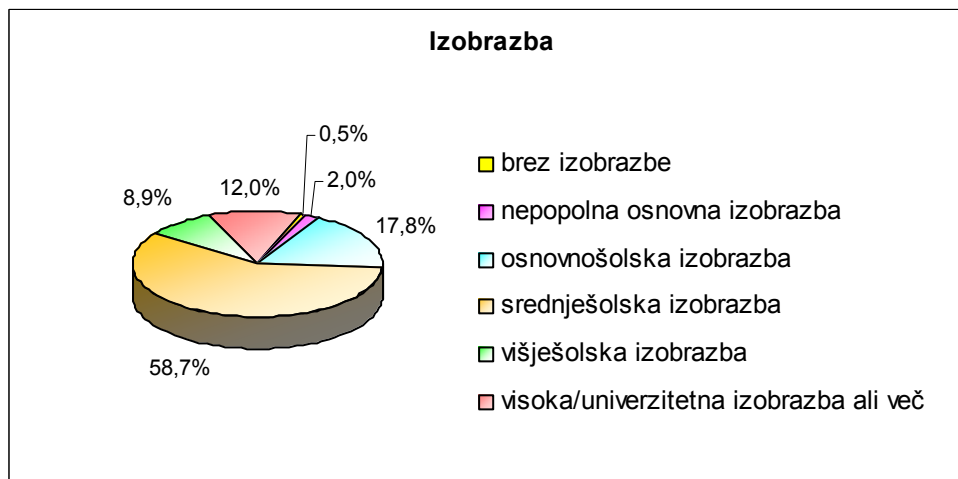


Slika 6.3. 2: Anketiranci glede na tip naselja



Po izobrazbi prevladujejo (58,7 %) prebivalci z dokončano srednješolsko izobrazbo, sledijo pa jim tisti, ki imajo dokončano osnovno in višjo šolo. Nekaj odstotkov manj je prebivalcev z dokončano visoko oz. univerzitetno izobrazbo, najmanjši (2 % in 0,5 %) pa je delež tistih, ki nimajo izobrazbe oz. nimajo dokončane osnovne šole. Glede na velik delež oseb z dokončano srednješolsko izobrazbo bi bilo smiselno ločiti med tistimi s poklicno in tistimi z dokončano srednjo šolo, vendar pa teh podatkov žal nimam na voljo.

Slika 6.3. 3: Anketiranci glede na izobrazbo



Z višino dohodkov v gospodinjstvu je največ anketirancev »še kar zadovoljnih«, po številu pa jim sledijo tisti, ki so z dohodki nezadovoljni. Najmanj je takšnih, ki so z dohodki zelo nezadovoljni.

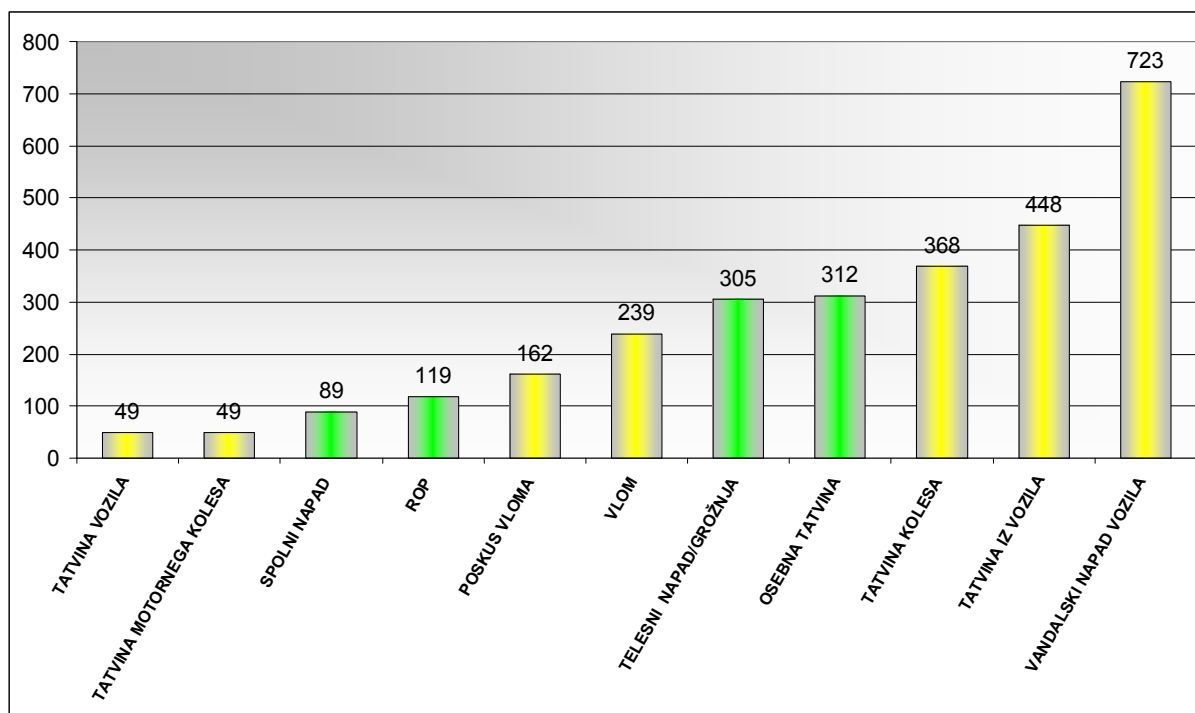
Slika 6.3. 4: Anketiranci glede na zadovoljstvo z dohodki gospodinjstva



Od vseh anketiranih jih je v zadnjih petih letih imela izkušnje s kriminaliteto skoraj polovica – 46,6 % (od tega 48,6 % moških in 44,9 % žensk). Večinoma je šlo (v 71 %) za premoženjsko kriminaliteto, slaba tretjina (29 %) pa je bilo primerov osebne kriminalitete. Iz Slike 6.3.5 je razvidno, da v največ primerih prevladujejo vandalski napadi na vozila, po številu pa jim sledijo tatvine iz vozil ter tatvine koles. Kar se tiče osebne kriminalitete je največ anketirancev poročalo o osebni tatvini ter telesnemu napadu oz. grožnji, najmanj pa je bilo tistih žensk (vprašanje se je namreč nanašalo le nanje), ki so bile v zadnjih petih letih žrtev spolnega napada.

Ti podatki sicer niso popolnoma zanesljivi, ker moramo upoštevati (o tem smo govorili že v enem od prejšnjih poglavjih), da anketiranci včasih o določenih kaznivih dejanjih, katerih žrtve so bili, morda nočejo spregovoriti (npr. spolni napad), lahko pa na določene dogodke preprosto pozabijo ter jih zato ne omenijo.

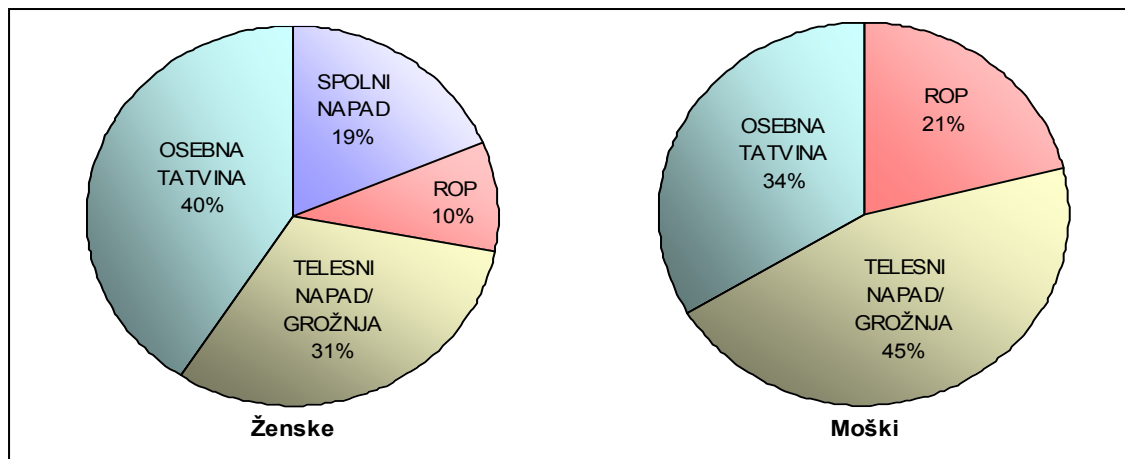
Slika 6.3. 5: Število kaznivih dejanj glede na vrsto kaznivega dejanja



Pomembno je tudi to, da so na Sliki 6.3.5 prikazana dejanska števila posameznih kaznivih dejanj, o katerih so poročali anketiranci, vendar pa je procentualno gledano delež kaznivih dejanj, povezanih s posedovanjem avtomobila, motornega kolesa ali kolesa, v resnici nekoliko večji (tu so namreč upoštevani vsi anketiranci, ki imajo izkušnje s kriminaliteto, in ne le tisti, ki posedujejo najmanj eno od teh prevoznih sredstev).

Pogledali smo tudi kakšen je delež različnih vrst kaznivih dejanj glede na spol, pri čemer smo se osredotočili samo na osebno kriminaliteto, saj se vprašanja o premoženjski kriminaliteti nanašajo na vse člane gospodinjstva, zato njihova obravnava v povezavi s spolom ni smiselna. Iz Slike 6.3.6 je razvidno, da ima največ žensk izkušnje z osebno tatvino, pri moških pa je največji delež takšnih, ki so bili žrtve telesnega napada oziroma grožnje. Pri obeh skupinah je imelo najmanj oseb izkušnjo z ropom (čeprav bi pri ženskah morda pričakovali najmanj primerov spolnih napadov, je odstotek le-teh v primerjavi z ropi skoraj enkrat večji).

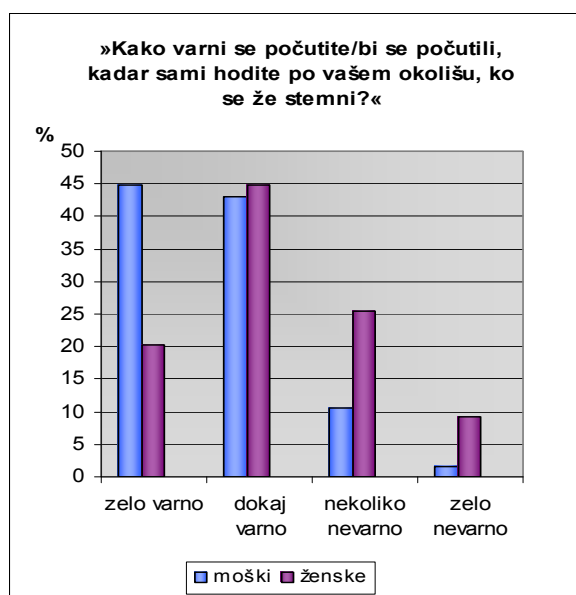
Slika 6.3. 6: Odstotek kaznivih dejanj osebne kriminalitete glede na spol



Izkazalo se je tudi, da na našem vzorcu obstajajo razlike v izkušnjah s kriminaliteto med anketiranci, ki živijo na podeželju in tistimi, ki živijo v mestu: med tistimi, ki živijo na podeželju, ima izkušnje s kriminaliteto dobra polovica (55,4 %), pri tistih, ki živijo v mestih, pa jih je v zadnjih petih letih imelo izkušnje s kriminaliteto kar dobri dve tretjini (70,3 %).

Na vprašanje o tem, kako varni se počutijo, če ponoči hodijo sami po svojem okolišu (glej Sliko 6.3.7), je največ moških odgovorilo, da se počutijo »zelo varno« ali »dokaj varno«, največ žensk pa, da se počutijo »dokaj varno« oziroma »nekoliko nevarno«. Takšnih, ki se ponoči v svojem okolišu počutijo zelo nevarno, je nekaj manj kot 10 % anketirank in nekaj manj odstotkov anketirancev.

Slika 6.3. 7: Strah pred kriminaliteto glede na spol



Glede na nekatere druge evropske države se Slovenija, kar se tiče strahu pred kriminaliteto na splošno, nahaja v povprečju. Če si podrobneje pogledamo posamezne kategorije, izstopata deleža oseb, ki se ponoči sami v svojem okolišu počutijo »zelo nevarno« in tistih, ki se počutijo »nekoliko nevarno« (glej Tabela 6.3.1). Glede na tiste, ki se počutijo zelo nevarno, je odstotek v Sloveniji precej nizek, primerljiv pa je s Škotsko in Nizozemsko, po drugi strani pa je delež oseb v Sloveniji, ki se počutijo nekoliko nevarno, precej nad povprečjem in imata večja deleža le še Portugalska in Poljska – pri slednji je odstotek prebivalcev, ki se ponoči v svojem okolišu ne počutijo varno celo največji (skupaj kar 38,6 %). Državi, v katerih se prebivalci počutijo najbolj varno, pa sta Danska in Švedska.

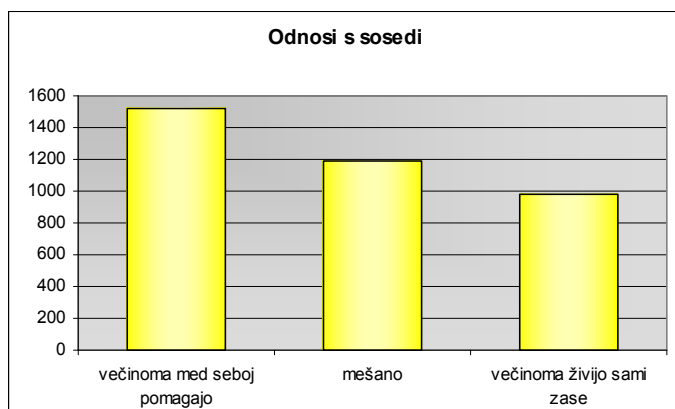
Tabela 6.3. 1: Strah pred kriminaliteto – primerjava med evropskimi državami

»Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«							
zelo varno		dokaj varno		nekoliko nevarno		zelo nevarno	
Poljska	11,90%	Danska	28,50%	Švedska	11,80%	Finska	2,60%
Portugalska	20,20%	Švica	34,80%	Švica	12,50%	Švedska	3,10%
Velika Britanija	25,30%	Francija	34,90%	Danska	12,90%	Danska	4,90%
Irska	31,20%	Švedska	36,00%	Nizozemska	13,30%	Slovenija	5,80%
Škotska	31,50%	Finska	37,30%	Škotska	14,40%	Škotska	6,00%
Slovenija	31,60%	Belgija	40,10%	Francija	14,40%	Nizozemska	6,00%
Belgija	38,10%	Nizozemska	41,80%	Belgija	14,80%	Portugalska	6,80%
Nizozemska	39,00%	Slovenija	44,00%	Finska	15,40%	Belgija	7,00%
Švica	41,20%	Irska	44,60%	Irska	15,90%	Velika Britanija	7,80%
Francija	41,50%	Škotska	48,10%	Velika Britanija	18,60%	Irska	8,30%
Finska	44,70%	Velika Britanija	48,30%	Slovenija	18,70%	Francija	9,10%
Švedska	49,10%	Poljska	49,50%	Portugalska	22,60%	Poljska	9,60%
Danska	53,70%	Portugalska	50,40%	Poljska	29,00%	Švica	11,50%
Povprečje	35,31%	Povprečje	41,41%	Povprečje	16,48%	Povprečje	6,81%

* Podatki za Slovenijo so bili zbrani v letu 2001, za vse ostale države pa je raziskava potekala v letu 2000.

Kar se tiče odnosov med sosedi, je največ oseb mnenja, da so sosedski odnosi dobri – sosedje si med seboj večinoma pomagajo, najmanj pa jih meni, da ljudje večinoma živijo sami zase.

Slika 6.3. 8: Anketiranci glede na odnose s sosedi

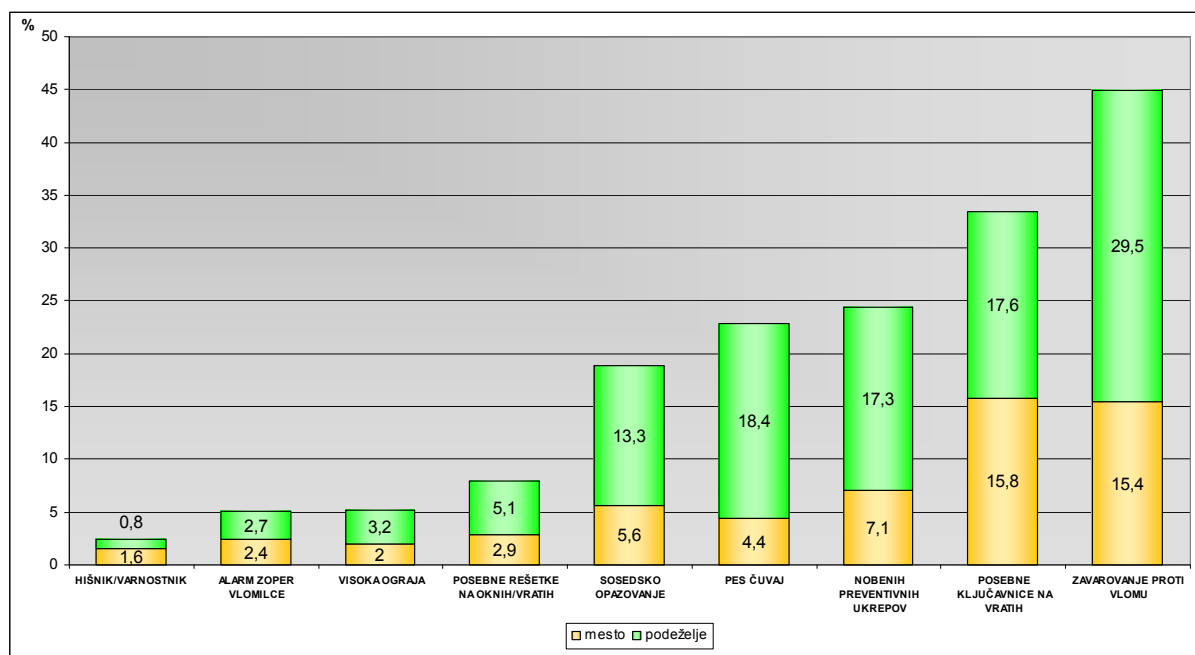


V splošnem je zadovoljstvo z delom policije veliko (73 %), le 17 % anketirancev meni, da policija pri nadzoru kriminala ni uspešna.

Do sedaj smo govorili o dejavnih strahu pred kriminaliteto, poglejmo pa si še, kako je s posledicami, za katere smo se odločili, da jih bomo v analizi obravnavali.

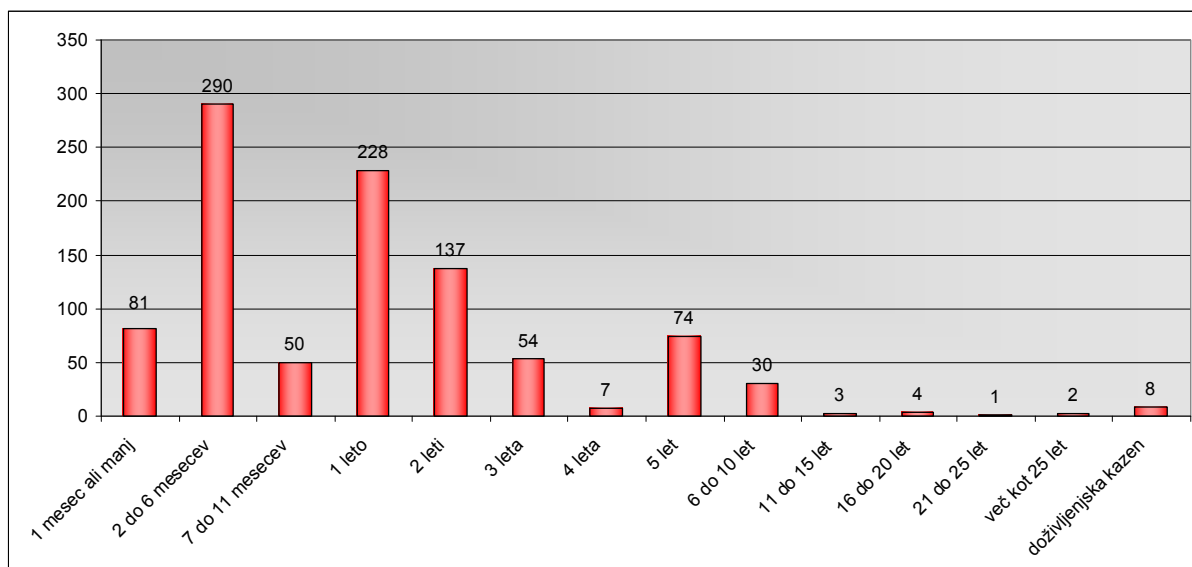
V želji zavarovati dom pred vlomom se ljudje poslužujejo številnih preventivnih ukrepov – glej Sliko 6.3.9. Največ jih hišo/stanovanje zavaruje proti vlamu (bolj značilno za podeželje), pogosta pa je tudi uporaba posebne ključavnice na vratih (najpogostejši preventivni ukrep v mestih). Malo manjši je delež anketirancev (24,4 %), ki ne uporabljajo nobenega preventivnega ukrepa, od tega jih velika večina živi na podeželju, sledijo pa jim tisti, ki imajo psa čuvaja in tisti, ki se poslužujejo sosedskega opazovanja. Uporaba alarma, najem varnostnika, visoka ograja in posebne rešetke na oknih/vratih se kot preventiva pred vlomom uporabljajo najredkeje.

Slika 6.3. 9: Posluževanje preventivnih ukrepov glede na tip naselja



Na vprašanje, o primernem tipu kazni za vlomilca povratnika, je največ oseb (48,4 %) odgovorilo, da bi bila najprimernejša kazen delo v korist skupnosti. Za zaporno kazen je bilo 28,8 % anketirancev, od katerih jih je bilo največ mnenja, da bi morala dolžina le-te znašati 2 do 6 mesecev. Med pogostejšimi odgovori so bili še »1 leto«, »2 leti« »1 mesec ali manj« in »5 let«. Za kazen višjo od 10 let se je odločilo le 1,8 % anketirancev.

Slika 6.3. 10: Mnenje anketirancev o primerni dolžini zaporne kazni za vlomilca povratnika



V zaključku tega poglavja si bomo na opisnem nivoju pogledali še povezanosti med vsemi neodvisnimi spremenljivkami in deležem odgovorov »zelo varno« na vprašanje »Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«.

Tabela 6.3. 2: Delež spremenljivke strah »zelo varno« (%) po dejavnikih strahu pred kriminaliteto

»Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«			
DEJAVNIKI	zelo varno		
SPOL	moški	44,90%	
	ženski	20,3%	
STAROST	16- 19	32,3%	
	20- 24	28,3%	
	25- 29	29,4%	
	30- 34	33,6%	
	35- 39	35,6%	
	40- 44	34,4%	
	45- 49	34,5%	
	50- 54	32,2%	
	55- 59	39,9%	
	60- 64	28,2%	
	65- 70	29,8%	
70+	21,6%		
TIP NASELJA	mesto	21,1%	
	podeželje	36,6%	
IZOBRAZBA	brez izobrazbe	29,4%	
	nepopolna osnovna izobrazba	35,1%	
	osnovnošolska izobrazba	31,6%	
	srednješolska izobrazba	31,5%	
	višješolska izobrazba	30,0%	
	visoka/univerzitetna izobrazba ali več	32,6%	
ZADOVOLJSTVO Z DOHODKI	zadovoljni	37,9%	
	še kar zadovoljni	30,9%	
	nezadovoljni	26,8%	
	zelo nezadovoljni	34,1%	
ODNOSI S SOSEDI	večinoma med seboj pomagajo	38,9%	
	mešano	27,9%	
	večinoma živijo sami zase	23,1%	
LASTNIŠTVO STANOVANJA	da	31,5%	
	ne	31,8%	
ZADOVOLJSTVO S POLICIJO	da	34,1%	
	ne	24,9%	
IZKUŠNJE S KRIMINALITETO		DA	NE
	TATVINA VOZILA	20,8%	33,1%
	TATVINA IZ VOZILA	28,0%	33,6%
	VANDALSKI NAPAD VOZILA	24,2%	35,3%
	TATVINA MOTORNEGA KOLESA	42,9%	38,5%
	TATVINA KOLESA	33,2%	32,0%
	VLOM	23,6%	32,1%
	POSKUS VLOMA	21,3%	32,0%
	ROP	29,4%	31,6%
	OSEBNA TATVINA	23,4%	32,3%
	SPOLNI NAPAD	18,0%	20,4%
	TELESNI NAPAD/GROŽNJA	21,2%	32,4%

Glede na rezultate v Tabeli 6.3.2, kjer so predstavljeni deleži odgovorov »zelo varno« glede na vse obravnavane *dejavnike*, lahko rečemo, da se najbolj varno počutijo moški, osebe stare med 55 in 59 let, tisti, ki živijo na podeželju, osebe, z nepopolno osnovno izobrazbo, tisti, ki so z dohodkom svojega gospodinjstva zelo zadovoljni, tisti, ki menijo, da si sosedge večinoma med seboj pomagajo, tisti, ki niso lastniki stanovanj, v katerih živijo, osebe, ki so zadovoljne z delom policije ter tisti, ki v zadnjih petih letih niso imeli izkušnje s kriminaliteto (tako z osebno kot s premoženjsko) – izjema so osebe, ki so imele izkušnjo s krajo motornega kolesa ali/in kolesa – le-te se počutijo bolj varne kot osebe, ki izkušenj s katerim od teh dveh kaznivih dejanj niso imele.

Tabela 6.3. 3: Posledice strahu pred kriminaliteto glede na vrednost spremenljivke za strah »zelo varno« v primerjavi z »zelo nevarno«

»Kako varni se počutite/bi se počutili, kadar sami hodite po vašem okolišu, ko se že stemni?«			
	POSLEDICE	zelo varno	zelo nevarno
PUNITIVNOST	1 mesec ali manj	9,5%	4,3%
	2 do 6 mesecev	31,5%	27,5%
	7 do 11 mesecev	1,7%	4,3%
	1 leto	23,4%	18,8%
	2 leti	15,9%	18,8%
	3 leta	5,4%	11,6%
	4 leta	0,3%	0,0%
	5 let	7,1%	8,7%
	6 do 10 let	2,4%	4,3%
	11 do 15 let	0,7%	0,0%
	16 do 20 let	0,7%	0,0%
	21 do 25 let	0,0%	0,0%
	več kot 25 let	0,0%	0,0%
	doživiljenjska kazen	1,4%	1,4%
PREVENTIVNI UKREPI	ALARM ZOPER VLOMILCE	5,4%	6,3%
	POSEBNE KLJUČAVNICE NA VRATIH	24,4%	52,3%
	POSEBNE REŠETKE NA OKNIH/VRATIH	7,2%	8,1%
	PES ČUVAJ	25,1%	14,4%
	VISOKA OGRAJA	3,5%	4,1%
	HISNIK/VARNOSTNIK	1,4%	2,3%
	SOSEDSKO OPAZOVANJE	18,5%	15,3%
	ZAVAROVANJE PROTI VLOMU	42,3%	45,6%
	NOBENIH PREVENTIVNIH UKREPOV	27,2%	18,5%

Podobno kot z dejavniki smo naredili tudi s *posledicami* strahu pred kriminaliteto, s tem da je strah pred kriminaliteto v tem primeru predstavljal neodvisno spremenljivko, pri kateri smo si pogledali dve skrajni vrednosti – odgovora »zelo varno« in »zelo nevarno«. Izkazalo se je (glej Tabela 6.3.3), da kar se punitivnosti tiče, nekih velikih razlik pri osebah, ki se počutijo zelo varno in osebah, ki se počutijo zelo nevarno, ni – največ tako enih kot drugih (ki bi se odločile za zaporno kazen) bi v hipotetičnem primeru vlomilca povratnika kaznovale z 2 do 6 mesecev zavora. Še največje so razlike pri zaporni kazni 3 leta (za takšno kazen bi se odločilo kar 6,2 % več tistih, ki se počutijo zelo nevarno), poleg tega so nekoliko večji tudi deleži pri nižjih kaznih (1 mesec ali manj in 2 do 6 mesecev) za tiste osebe, ki se počutijo zelo varno, ostale razlike pa so zelo majhne oziroma jih sploh ni.

Pri preventivnih ukrepih se je pokazalo, da se osebe, ki se počutijo zelo varno v primerjavi s tistimi, ki se počutijo zelo nevarno, manj poslužujejo preventivnih ukrepov, v večjem številu se pri njih pojavlja le posedovanje psa čuvaja ter sosedsko opazovanje. Razlike so največje pri uporabi posebnih ključavnic na vratih – od tistih, ki se počutijo zelo nevarno, jih več kot polovica (52,3 %) za zaščito pred vlomom uporablja posebne ključavnice na vratih, medtem ko je takšnih med tistimi, ki se počutijo zelo varno, le 24,3 %.

6.4 REGRESIJSKA ANALIZA

Vpliv dejavnikov na strah pred kriminaliteto bom preverila s pomočjo regresijske analize. To je statistična metoda, ki nam pomaga analizirati linearen odnos med odvisno in neodvisno spremenljivko. S pomočjo regresijskega modela, ki smo ga sprejeli in ocenili njegove parametre, lahko iz vrednosti neodvisnih spremenljivk napovemo vrednost odvisne spremenljivke. Regresijsko analizo bom naredila v programu SPSS, uporabila pa bom metodo Enter.

Preden pa se lotimo regresijske analize, je potrebno preveriti korelacije med spremenljivkami, saj spremenljivk, ki ne kažejo povezanosti z odvisno spremenljivko, ni smiselno vključiti v regresijski model. V ta namen bom uporabila Pearsonov koeficient korelacije, ki meri korelacijsko linearno povezanost med dvema spremenljivkama. Zavzema lahko vrednost v intervalu $[-1,1]$. Negativna vrednost pomeni negativno povezanost, pozitivna pa pozitivno povezanost spremenljivk. Vrednost 0 pomeni, da spremenljivki nista povezani.

Pri branju Tabele 6.4.1 in Tabele 6.4.2 moramo imeti v mislih, da je spremenljivka strah pred kriminaliteto obrnjena tako, da večja vrednost pomeni večji strah.

Tabela 6.4. 1: Povezanost med strahom pred kriminaliteto in izbranimi dejavniki

		STRAH PRED KRIMINALITETO
		Pearsonov koeficient
SPOL (ženski)		0,319***
STAROST		0,136***
TIP NASELJA		-0,221***
IZOBRAZBA		-0,007
ZADOVOLJSTVO Z DOHODKI		0,056**
ODNOSI S SOSEDI		0,189***
LASTNIŠTVO STANOVANJA		0,016
ZADOVOLJSTVO S POLICIJO		0,136***
IZKUŠNJE S KRIMINALITETO	TATVINA VOZILA	0,071***
	TATVINA IZ VOZILA	0,067***
	VANDALSKI NAPAD NA VOZILO	0,096***
	TATVINA MOTORNEGA KOLESA	0,027
	TATVINA KOLESA	0,008
	VLOM	0,077***
	POSKUS VLOMA	0,069***
	ROP	0,015
	OSEBNA TATVINA	0,066***
	SPOLNI NAPAD	0,032
	TELESNI NAPAD/GROŽNJA	0,089***

*** Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,001.

** Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,01.

* Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,05.

Rezultati so pokazali, da nekateri dejavniki, za katere smo predvidevali, da bodo vplivali na strah pred kriminaliteto, z njim ne korelirajo. Te spremenljivke so izobrazba, lastništvo stanovanja, od predhodnih izkušenj pa tatvina motornega kolesa ali kolesa, izkušnja z ropom ter izkušnja s spolnim napadom. Najmočnejše sta s strahom pred kriminaliteto povezani spremenljivki spol in tip naselja, sledijo pa odnosi s sosedi in zadovoljstvo s policijo. Pri izkušnjah s kriminaliteto so povezanosti precej šibkejše, nobena vrsta izkušenj pa posebej ne izstopa (najvišjo vrednost Pearsonovega koeficienta ima sicer izkušnja z vandalskim napadom na vozilo).

Tabela 6.4. 2: Povezanost med strahom pred kriminaliteto in izbranimi posledicami

		STRAH PRED KRIMINALITETO
		Pearsonov koeficient
PUNITIVNOST		0,043
PREVENTIVNI UKREPI	ALARM ZOPER VLOMILCE	0,004
	POSEBNE KLJUČAVNICE NA VRATIH	0,170***
	POSEBNE REŠETKE NA OKNIH/VRATIH	0,016
	PES ČUVAJ	-0,065***
	VISOKA OGRAJA	0,045**
	HIŠNIK/VARNOSTNIK	0,056**
	SOSEDSKO OPAZOVANJE	-0,030
	ZAVAROVANJE PROTI VLOMU	0,023
	NOBENIH PREVENTIVNIH UKREPOV	-0,053**

*** Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,001.

** Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,01.

* Povezanost je statistično značilna pri stopnji 0,05.

Kar se posledic strahu pred kriminaliteto tiče, statistično značilna povezanost ne obstaja med strahom in punitivnostjo, od preventivnih ukrepov pa med strahom pred kriminaliteto in uporabo hišnega alarma, posebnih rešetak na oknih/vratih ter sosedskim opazovanjem. Pri preventivnih ukrepih je statistična značilnost močna (pri stopnji 0,001) samo pri dveh: uporaba posebnih ključavnic na vratih ter pes čuvaj. Največja vrednost Pearsonovega koeficienta je pri uporabi varnostnega ukrepa posebnih ključavnic na vratih, kar pomeni, da je uporaba le-teh od vseh preventivnih ukrepov najbolj povezana s strahom pred kriminaliteto.

Poglejmo si bolj podrobno spremenljivki »pes čuvaj« in »nobnih preventivnih ukrepov«, ki imata negativen korelacijski koeficient. Pri »nobnih preventivnih ukrepih« je negativen koeficient le posledica zastavljenega vprašanja oz. trditve, saj tu vrednost 1 – da, pomeni ravno nasprotno, da oseba *ne* uporablja preventivnih ukrepov, v primeru določenega preventivnega ukrepa pa vrednost 1 pomeni, da oseba ta preventivni ukrep uporablja. Negativna korelacija je potemtakem pričakovana. Primer psa čuvaja pa je nekoliko drugačen: posedovanje psa korelira z *manjšim* strahom in ne večjim, kakor smo predvideli za vse preventivne ukrepe, zato je možno, da posedovanje psa ni *posledica* strahu ampak njegov *dejavnik* (ki je hkrati še popolnoma statistično značilen). To bom upoštevala tudi v regresijskem modelu, kjer bom to spremenljivko obravnavala skupaj z ostalimi dejavniki strahu.

Zadnja faza priprave podatkov za regresijo je izključitev vseh spremenljivk, pri katerih se povezava s strahom pred kriminaliteto ni izkazala za statistično značilno. Poleg tega sem se odločila, da bom zaradi enostavnejše analize in da se izognem multikolinearnosti, izkušnje s kriminaliteto in preventivne ukrepe združila v dve novi spremenljivki, ki bosta vključevali le tiste oblike izkušenj in ukrepov, ki so bili statistično značilno povezani s strahom pred kriminaliteto. Kot že rečeno, pa bom primer psa čuvaja obravnavala posebej, kot enega od dejavnikov. Od zdaj naprej bomo torej govorili bolj na splošno, o izkušnjah s kriminaliteto in preventivnih ukrepih.

V prvem delu regresije bom za odvisno spremenljivko vzela strah pred kriminaliteto, neodvisne spremenljivke pa bodo izkušnje s kriminaliteto, zadovoljstvo s policijo, odnosi s sosedi, lastništvo stanovanja ter spol, starost, izobrazba, dohodek in tip naselja. Tak je bil prvotno predviden model, nato pa bom na istem modelu regresijo naredila še enkrat, s tem da bom dodala še spremenljivko posedovanje psa, za katero smo ugotovili, da predstavlja dejavnik in ne posledico strahu.

Drugi del regresije bom naredila tako, da bo strah pred kriminaliteto neodvisna spremenljivka, odvisne pa bodo posledice: preventivni ukrepi in punitivnost.

Tabela 6.4. 3: Pregled regresijskega modela

Model	R	R kvadrat	Popravljen R kvadrat	Standardna napaka ocene
1	,432	,187	,185	,748

Vrednost popravljenе pojasnjene variance (R^2) znaša 0,187, kar pomeni, da z izbranimi neodvisnimi spremenljivkami pojasnimo skoraj 19 % variabilnosti faktorja, ki meri strah pred kriminaliteto. Lahko rečemo, da dejavniki, ki smo jih izbrali, zelo dobro pojasnjujejo strah pred kriminaliteto.

Tabela 6.4. 4: Analiza variance

Model		Vsota kvadratov	df	Povprečje kvadratov	F	Statistična značilnost
1	Regresija	391,950	7	55,993	100,179	,000
	Ostanek	1703,607	3048	,559		
	Skupaj	2095,557	3055			

F–test za celoten regresijski model je pokazal, da je celoten model statistično značilen.

Tabela 6.4. 5: Regresijski koeficienti

	Nestandardiziran reg. koeficient		Standardiziran reg. koeficient	t	Statistična značilnost
	B	Standardna napaka	Beta		
(Konstanta)	0,680	0,100		6,766	0,000
SPOL	0,485	0,027	0,293	17,891	0,000
IZKUŠNJE S KRIMINALITETO	0,121	0,017	0,125	7,296	0,000
TIP NASELJA	-0,219	0,031	-0,122	-6,998	0,000
ODNOSI S SOSEDI	0,121	0,018	0,117	6,866	0,000
ZADOVOLJSTVO S POLICIJO	0,198	0,031	0,108	6,476	0,000
STAROST	0,025	0,004	0,098	5,868	0,000
ZADOVOLJSTVO Z DOHODKOM	0,093	0,017	0,090	5,443	0,000

Tudi vpliv vseh izbranih spremenljivk na strah pred kriminaliteto je statistično značilen. Standardizirani regresijski koeficient Beta je najvišji pri spremenljivki spol, pri ostalih je nekoliko nižji, zelo nizek pa je pri starosti in zadovoljstvu z dohodkom.

Glede na rezultate regresijske analize lahko rečemo, da:

- imajo ženske v povprečju za 0,49 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot moški,
- imajo ljudje, ki so imeli v zadnjih petih letih izkušnje s kriminaliteto, v povprečju za 0,12 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot tisti, ki izkušenj niso imeli,
- imajo tisti, ki živijo na podeželju, v povprečju za 0,22 manjšo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot tisti, ki živijo v mestu,
- imajo tisti, ki menijo, da sosedi živijo vsak zase, v povprečju za vsako enoto kategorije spremenljivke 0,12 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot tisti, ki menijo, da si sosedi med seboj pomagajo,

- imajo ljudje, ki menijo, da policija slabo opravlja svoje delo, v povprečju za 0,20 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot tisti, ki menijo, da policija svoje delo opravlja dobro,
- imajo starejši ljudje za vsako enoto kategorije spremenljivke v povprečju za 0,03 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot mlajši,
- imajo tisti, ki so nezadovoljni z dohodkom svojega gospodinjstva, v povprečju za vsako enoto kategorije spremenljivke 0,09 višjo vrednost spremenljivke za strah pred kriminaliteto kot tisti, ki so z dohodkom zadovoljni.

Nato sem uporabila isti model z dodatno spremenljivko »posedovanje psa«. Pojasnjena varianca se je izboljšala za 0,1 %, model pa je bil ponovno statistično značilen. Statistično značilen je bil tudi vpliv že prej obravnavanih dejavnikov, izkazalo pa se je, da na novo dodana spremenljivka na strah nima statistično značilnega vpliva. Povezanost se zato lahko pojasni s tipom naselja, saj je korelacija med njim in posedovanjem psa čuvaja pri Pearsonovem koeficientu $-0,15$ močno statistično značilna.

Drugo regresijsko analizo sem naredila tako, da sem za odvisno spremenljivko vzela preventivne ukrepe, za neodvisno pa strah pred kriminaliteto.

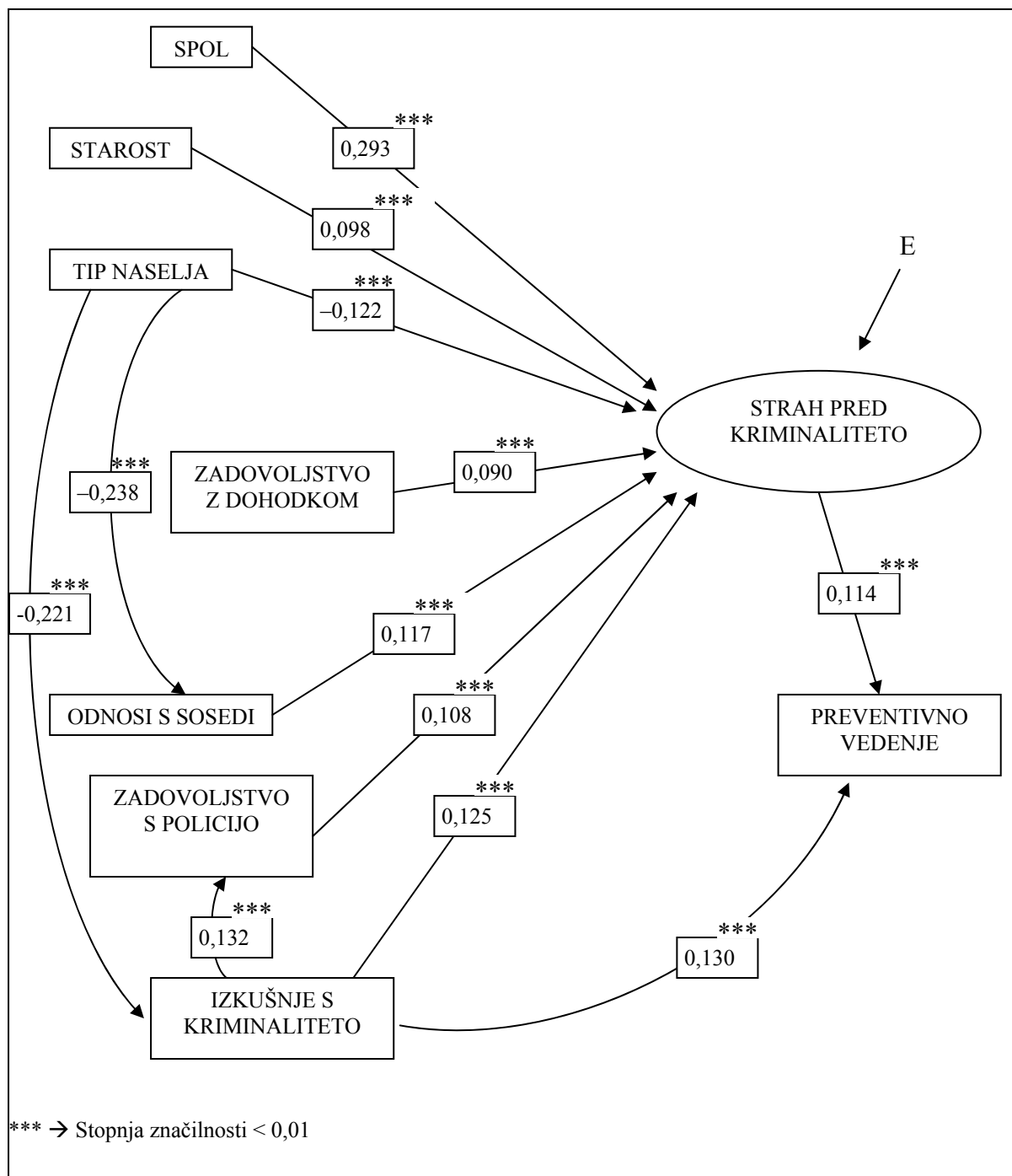
Model je bil statistično značilen, vendar je bila pojasnjena varianca zelo majhna – 1,3 %, vrednost Beta koeficienta pa je znašala 0,11.

Na koncu sem pogledala še kako je z nekaterimi drugimi povezavami v regresijskem modelu. Izkazalo se je, da je statistično značilen tudi vpliv tipa naselja na spremenljivko odnosi s sosedi (pojasnjuje 5,7 % variance), in sicer tisti, ki živijo na podeželju, so pogosteje mnenja, da si sosedi med seboj pomagajo. Tip naselja je imel tudi statistično značilen vpliv na izkušnje s kriminaliteto – tisti, ki živijo na podeželju, imajo manj izkušenj s kriminaliteto v primerjavi s tistimi, ki živijo v mestih.

Ugotovila sem tudi, da izkušnje s kriminaliteto vplivajo na preventivno vedenje (pojasnjena varianca 1,7 %) – tisti, ki imajo izkušnje s kriminaliteto, se bolj poslužujejo preventivnih ukrepov. Izkušnje s kriminaliteto pa so se izkazale tudi kot pomemben napovedovalec zadovoljstva s policijo: predhodne izkušnje s kriminaliteto vplivajo na manjše zadovoljstvo s policijo.

Rezultati analize so predstavljeni v spodnjem regresijskem modelu. Vrednosti med odvisno in neodvisno spremenljivko predstavljajo standardizirane regresijske koeficiente.

Slika 6.4. 1: Regresijski model



7. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Stanje strahu pred kriminaliteto v Sloveniji zaenkrat še ni videti pretirano zaskrbljujoče, saj se v povprečju prebivalci počutijo dokaj ali celo zelo varno, je pa stopnja strahu nekoliko višja pri ženskah. V primerjavi z nekaterimi drugimi evropskimi državami Slovenija posebej ne izstopa, vendar pa ima razmeroma visok odstotek prebivalcev, ki se počutijo nekoliko nevarno. Kljub temu lahko rečemo, da izrazitega strahu zaenkrat ni zaslediti.

Regresijska analiza je pokazala, da večina dejavnikov za strah pred kriminaliteto, ki smo jih določili na podlagi teorije, tudi v resnici pomembno vplivajo nanj. Če gremo po vrsti, je glede na rezultate najmočnejši dejavnik za strah spol. Izkazalo se je, da je strah pred kriminaliteto pri ženskah večji, kot pri moških, kar govori v prid teoriji o ranljivosti, po kateri naj bi se ženske (bodisi zaradi manjše fizične moči, bodisi zaradi resnejših posledic, ki jih imajo kazniva dejanja zanje) počutile bolj ranljive od moških. Vendar glede na to, da je kar 19 % žensk imelo izkušnjo s spolnim napadom in ta ni vplivala na njihov strah pred kriminaliteto, bi se sama bolj strinjala s Painovo (2000), da ženske na grožnjo prej reagirajo s pogumom in zaupanjem v okolico, kot pa s strahom. Zato menim, da je statistično značilna višja stopnja strahu pri ženskah v večji meri posledica prevladujoče ideologije o »ranljivi ženski in neranljivem moškem«, strah pri moških pa je podcenjen.

Drugi najpomembnejši dejavnik so izkušnje s kriminaliteto. Rezultati analize potrjujejo našo hipotezo, da predhodne izkušnje z viktimizacijo vplivajo na večji občutek ogroženosti tudi v prihodnosti: ljudje, ki so imeli v zadnjih petih letih izkušnje s kriminaliteto so kazali višjo stopnjo strahu kot tisti, ki izkušenj s kriminaliteto niso imeli. Zanimivo pa je, da ima na strah pred kriminaliteto precej večji vpliv premoženjska kriminaliteta, medtem ko sta, kar se osebne kriminalitete tiče, s strahom povezani le izkušnja s telesnim napadom/grožnjo in izkušnja z osebno tatvino.

Naslednji pomemben vpliv na strah je imel tip naselja, s čimer smo potrdili našo domnevo, da je strah pred kriminaliteto na podeželju manjši kot v mestih. Predvidoma so temu vzrok manjša gostota prebivalstva, večja etnična homogenost pa tudi več zelenih površin v okolju.

Kot smo že govorili pa je za podeželje značilna tudi močnejša socialna povezanost, ki ravno tako zmanjšuje strah: ljudje, ki imajo občutek pripadnosti skupnosti in več stikov z ostalimi prebivalci, imajo tudi večje zaupanje v okolje in posledično manjši strah pred kriminaliteto. Tudi pri naši analizi se je izkazalo, da imajo ljudje na podeželju boljše sosedske odnose ter da le-ti tudi zmanjšujejo strah. Poleg tega je imel tip naselja tudi pomemben vpliv na izkušnje s kriminaliteto, in sicer se je izkazalo, da imajo ljudje na podeželju manj izkušenj s kriminaliteto kot tisti, ki živijo v mestih. Tako smo prišli so končne ugotovitve, da tip naselja celo močnejše vpliva na sosedske odnose in izkušnje s kriminaliteto kot pa neposredno na sam strah (so pa bile vse povezave statistično značilne).

Lastništvo stanovanja, kar naj bi prav tako odražalo socialno povezanost, pa se je izkazalo za nepomembno pri napovedovanju strahu pred kriminaliteto. Morda bi bilo za nadaljnje raziskovanje kot dejavnik strahu primerneje določiti *vrsto* bivališča (npr. hiša, blok, vrstna hiša ...), saj bi se v tem primeru način življenja in socialna povezanost prebivalcev verjetno bolj razlikovala (s tem pa tudi njihov strah pred kriminaliteto).

Zadovoljstvo s policijo je imelo prav tako statistično značilen vpliv na strah. Tudi tu smo pravilno predvideli, da prepričanje prebivalcev o učinkovitem delu policije in zadovoljstvo z njenim delom vpliva na njihov strah pred kriminaliteto. Rezultati so pokazali, da prebivalci, ki so z delom policije bolj zadovoljni, kažejo manjšo stopnjo strahu pred kriminaliteto kot tisti, ki menijo, da policija ni uspešna pri nadzorovanju kriminala. Ugotovili pa smo tudi, da so izkušnje s kriminaliteto pomemben dejavnik pri zadovoljstvu s policijo – prebivalci, ki so v zadnjih petih letih imeli izkušnje s kriminaliteto, so kazali manjše zadovoljstvo s policijo kot tisti, ki izkušenj niso imeli. Iz tega lahko sklepamo, da so osebe pri svoji izkušnji s kriminaliteto večinoma nato imele tudi slabe izkušnje z delovanjem policije, ko so kaznivo dejanje prijavile.

Starost, ki naj bi bila eden pomembnejših dejavnikov za strah, pa ima glede na naša pričakovanja precej šibek vpliv. Kljub temu še vedno velja, da višja starost vpliva na večji strah pred kriminaliteto. Dejstvo, da vpliv starosti ni tako močan kot trdijo nekateri teoretiki, lahko kaže na to, da se starejše osebe v Sloveniji kar se tiče socialne izključenosti in ranljivosti ne ločijo tako zelo od ostalih starostnih kategorij. Morda bi lahko vzrok za to našli v načinu življenja starejših ljudi, ki npr. v mnogih primerih živijo skupaj s svojimi otroci ali pa imajo pogosto stike z njimi, zaradi česar niso toliko socialno izključeni, pa tudi občutek

ranljivosti bi lahko bil zaradi tega manjši (imajo nekoga, na katerega se lahko obrnejo). Obstaja pa tudi možnost, da pri tem dejavniku povezanost ni linearna. To se seveda le predvidevanja, za konkretne rezultate pa bi morali pojav podrobneje raziskati in analizirati.

Zadnji dejavnik, ki v našem modelu vpliva na strah pred kriminaliteto pa je zadovoljstvo z dohodkom. Čeprav sem najprej nameravala namesto zadovoljstva uporabiti višino dohodka, menim, da je zadovoljstvo z dohodkom povsem zadovoljiv indikator, ker odraža občutek prebivalcev o njihovi lastni socialni ranljivosti. Osebe, ki z dohodki svojega gospodinjstva niso zadovoljne, se počutijo bolj ranjive in izpostavljene kriminaliteti – ne morejo si namreč privoščiti določenih preventivnih ukrepov, morebiten kriminalni dogodek in z njim povezana materialna škoda pa zanje predstavljata veliko finančno breme, zato je njihov strah pred kriminaliteto večji.

Kar se posledic strahu pred kriminaliteto tiče, smo v analizo vključili preventivno vedenje. Izkazalo se je, da zaradi strahu pred kriminaliteto ljudje posegajo po različnih preventivnih ukrepih, od katerih je najpogostejša uporaba posebne ključavnice na vratih. Takšni rezultati so dokaz, da strah pred kriminaliteto tudi pri Slovencih vpliva na spreminjanje njihovega vedenja. Poseben primer je bil »posedovanje psa čuvaja«, za kar smo ugotovili, da po vsej verjetnosti predstavlja dejavnik in ne posledico, kot smo sprva predvideli. Če dobro premislimo to niti ni tako presenetljivo, saj je pes živo bitje, ki predstavlja veliko odgovornost in za katerega moramo imeti določene pogoje, zato vsekakor ni primerljiv z ostalimi preventivnimi ukrepi – naša predpostavka, da bo strah spodbudil nakup psa je bila precej nepremišljena. To smo v analizi upoštevali in posedovanje psa obravnavali kot dejavnik strahu. Kljub temu je v skupnem regresijskem modelu vpliv te spremenljivke izginil, kar lahko pomeni le eno – šlo je zgolj za posredni vpliv. Ko sem podrobneje preučila spremenljivko sem prišla do zaključka, da je posedovanje psa močno povezano s tipom naselja (ruralnim) in ne s strahom pred kriminaliteto, zato ga je v celotnem modelu spremenljivka tip naselja izničila.

Dva dejavnika, za katera smo menili, da bosta imela pomemben vpliv na strah pred kriminaliteto, pa sta se v analizi izkazala za nerelevantna, sta lastništvo stanovanja in izobrazba. O lastništvu stanovanja smo že govorili, kar pa se izobrazbe tiče, je problem verjetno v samem merjenju izobrazbe. Zadovoljstvo z dohodkom, ki tudi posredno odraža družbeni status (in močno kolerira z izobrazbo), je namreč vpliv na strah imel. Glede na to, da

izobrazba s strahom ni kolerirala niti na bivariatni ravni, bi se morali vprašati, ali je merjenje izobrazbe bilo sploh veljavno.

Pri posledicah se je za nerelevantno izkazala punitivnost. Glede na to, da punitivnost ni imela nobene vloge pri oblikovanju strahu pred kriminaliteto, lahko pojasnimo s trditvijo Filipčičeve (1999), da so pri poudarjanju zahtev javnosti po ostrejši kaznovalni politiki, ki naj bi bile posledica strahu prebivalcev, v ozadju največkrat le politični interesi.

Če povzamemo, namen te naloge je bil, da dobimo jasnejši vpogled v področje strahu pred kriminaliteto v Sloveniji, poleg tega pa spoznamo bistvene dejavnike za takšno stanje. Delno teoretično delno pa s pomočjo analize smo to tudi dosegli. Ob tem smo spoznali, kako poteka delo s sekundarnimi podatki ter prednosti in slabosti le-teh. Rezultati, do katerih smo prišli, so uporabni tudi v praktičnem smislu: glede na to, da strah pred kriminaliteto tudi pri nas vpliva na vedenje ljudi (ki se zaradi tega odločajo za uporabo preventivnih ukrepov), lahko poiščemo načine, za njegovo zmanjšanje. Ena od možnosti je ta, da si prizadevamo za vzpostavljanje boljših odnosov s sosedi, lahko delamo na tem, da bo policija delovala bolj v skladu s pričakovanji državljanov ter navsezadnje poskušamo zmanjšati tudi dejansko kriminaliteto.

Nalogo pa lahko vzamemo tudi kot izhodišče za podrobnejše nadaljnje raziskovanje, saj okrog te problematike ostaja še veliko možnosti in odprtih vprašanj, npr. podrobnejše proučevanje vpliva strahu na vsakdanje življenje ljudi, vključno z morebitnimi drugimi preventivnimi ukrepi, na primer izogibanje določenim krajem ali spreminjanje vsakodnevnih aktivnosti ipd. Osredotočili bi se lahko tudi na vpliv različnih življenjskih stilov, na vlogo medijev, podatki pa nudijo tudi možnost za mednarodne primerjave in longitudinalne analize.

8. VIRI IN LITERATURA

- Banks, Mark (2005): Spaces of (in)security: Media and fear of crime in a local context. *Crime, Media, Culture* 1(2), 169–187.
- Eurostat (2008): *Statistični podatki za evidentirana kazniva dejanja držav EU v letih 1995–2006*. Dostopno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (12. junij 2008).
- Ewald, Uwe (2000): Criminal victimisation and social adaptation in modernity: Fear of crime and risk perception in the new Germany. V Tim Hope in Richard Sparks (ur.): *Crime, risk and insecurity*, 166–199. London: Routledge.
- Farral, Stephen, Jon Bannister, Jason Ditton in Elizabeth Gilchrist (1997): Questioning the measurement of the 'fear of crime'. *The British Journal of Criminology* 37(4), 658–679.
- Ferguson, Kristin M. in Charles H. Mindel (2007): Modeling Fear of Crime in Dallas Neighborhoods: A Test of Social Capital Theory. *Crime & Delinquency* 53(2), 322–349.
- Filipčič, Katja (1999): Strah pred kriminaliteto. *Zbornik znanstvenih razprav* 59, 51–67.
- Hollway, Wendy in Tony Jefferson (2000): The role of anxiety in fear of crime. V Tim Hope in Richard Sparks (ur.): *Crime, risk and insecurity*, 31–49. London: Routledge.
- ICVS International Working Group, Anna Alvazzi del Frate, Jan J.M. van Dijk, John van Kesteren, and Pat Mayhew. INTERNATIONAL CRIME VICTIMIZATION SURVEY (ICVS), 1989-2000 [Computer file]. ICPSR version. Netherlands: University of Leiden/Turin, Italy: United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) [producers], 2002. Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research [distributor], 2003. Dostopno na <http://www.icpsr.umich.edu/ICPSR/> (18. marec 2008).
- Kanan, James W. in Matthew V. Pruitt (2002): Modeling Fear of Crime and Perceived Victimization Risk: The (In)Significance of Neighborhood Integration. *Sociological Inquiry* 72(4), 572–48.
- LaGrange, Randy L. in Kenneth F. Ferraro (1989): Assessing age and gender differences in perceived risk and fear of crime. *Criminology* 27(4), 697–720.
- McCrea, Rod, Tung-Kai Shyy, John Western in Robert J. Stimson (2005): Fear of crime in Brisbane: Individual, social and neighbourhood factors in perspective. *Journal of Sociology* 41(1), 7–27.
- McKee, Kevin J. in Caroline Milner (2000): Health, Fear of Crime and Psychosocial Functioning in Older People. *Journal of Health Psychology* 5(4), 473–486.

- Meško, Gorazd in Peter Umek (1999): Značilnosti socialnopsihološkega in demografskega modela strahu pred kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 50(2), 131–137.
- Meško, Gorazd in Igor Areh (2003): Strah pred kriminaliteto v urbanih okoljih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 54(3), 144–152.
- Meško, Gorazd, Marte Fallshore in Aleksander Jevšek (2007): Policija in strah pred kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 58(4), 340–351.
- Miceli, Renato, Michele Roccato in Rosalba Rosato (2004): Fear of crime in Italy: Spread and Determinants. *Environment and Behavior* 36(6), 776–789.
- Mitar, Miran (2002): Nekatera vprašanja o uporabi sekundarnih podatkov v raziskovanju kriminalitete. V Gorazd Meško (ur.): *Vizije slovenske kriminologije*, 121–141. Ljubljana: Visoka policijsko–varnostna šola.
- Pattavina, April, James M. Byrne in Luis Garcia (2006): An Examination of Citizen Involvement in Crime Prevention in High–Risk Versus Low – to Moderate–Risk Neighborhoods. *Crime Delinquency* 52(2), 203–231.
- Pain, Rachel (2000): Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography* 24(3), 365–387.
- R Jowell and the Central Co-ordinating Team, European Social Survey 2002/2003: Tehnical Report, London: Centre for Comparative Social Surveys, City University (2003). Dostopno na <http://www.europeansocialsurvey.org/> (1. avgust 2008).
- R Jowell and the Central Co-ordinating Team, European Social Survey 2004/2005: Tehnical Report, London: Centre for Comparative Social Surveys, City University (2005). Dostopno na <http://www.europeansocialsurvey.org/> (1. avgust 2008).
- R Jowell and the Central Co-ordinating Team, European Social Survey 2006/2007: Tehnical Report, London: Centre for Comparative Social Surveys, City University (2007). Dostopno na <http://www.europeansocialsurvey.org/> (1. avgust 2008).
- Renauer, Brian C. (2007): Reducing Fear of Crime: Citizen, Police, or Government Responsibility? *Police Quarterly* 10(1), 41–62.
- Scheider, Matthew C., Tawandra Rowell in Veh Bezdikian (2003): The impact of citizen perceptions of community policing on fear of crime: Findings from twelve cities. *Police Quarterly* 6(4), 363–386.
- Stanko, Elizabeth A. (2000): Victims r us: The life history of 'fear of crime' and the politicisation of violence. V Tim Hope in Richard Sparks (ur.): *Crime, risk and insecurity*, 13–30. London: Routledge.

- Statistični urad RS: Anketa o žrtvah kriminala, 2001 [datoteka kodirne knjige]. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Arhiv družboslovnih podatkov [izdelava in distribucija], marec 2004. Dostopno na <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/> (22. maj 2008).
- Van der Wurff, Adri, Leendert van Staalduinen in Peter Stringer (1989): Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *The Journal of Social Psychology* 129(2), 141–160.
- Wilcox, Pamela, (2003): The built environment and community crime risk interpretation. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 40(3), 322–345.
- Wilcox, Pamela, Neil Quisenberry in Shaye Jones (2007): A Multidimensional Examination of Campus Safety: Victimization, Perceptions of Danger, Worry About Crime, and Precautionary Behavior Among College Women in the Post-Clery Era. *Crime and Delinquency* 53(2), 219–254.
- Wyant, Brian R. (2008): Multilevel Impacts of Perceived Incivilities and Perceptions of Crime Risk, Isolating Endogenous Impacts. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 45(1), 39–64.

9. PRILOGE

PRILOGA A: TABELA KORELACIJSKIH KOEFICIENTOV MED SPREMENLJIVKAMI

		Correlations																			
	FEEL SAFE AFTER DARK	AGE	POLICE GOOD JOB	PRISON SENTENCE	HOME OWNER	SATISFIED WITH INCOME	EDUCATION LEVEL	URBAN OR RURAL	SPECIAL DOOR LOCKS	PREV: A WATCH DOG	PREV: HIGH FENCE	PREV: GARETAKERS ANY OF THESE	PREV: NO INSURANCE	PREV: BURGLAR ALARM	PREV: SPECIAL WATCH SCHEME	TEMP: FEELS					
FEEL SAFE AFTER DARK	1																				
AGE	-.136*	1																			
POLICE GOOD JOB	.136*	-.034*	1																		
PRISON SENTENCE	.043	-.030	-.027	1																	
HOME OWNER	.016	-.021*	.013	.015	1																
SATISFIED WITH INCOME	.056*	-.064*	.039*	.111*	.044*	1															
EDUCATION LEVEL	.189*	-.028	.086*	.028	-.026	.081*	1														
URBAN OR RURAL	-.221*	-.057*	.032*	-.071*	.012	-.037*	-.021*	1													
SPECIAL DOOR LOCKS	.170*	-.065*	.045*	-.056*	.004	-.053*	.004	-.021*	1												
PREV: A WATCH DOG	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	1											
PREV: HIGH FENCE	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	1										
PREV: GARETAKERS ANY OF THESE	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	.000	1									
PREV: NO INSURANCE	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	.000	.000	1								
PREV: BURGLAR ALARM	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	.000	.000	.000	1							
PREV: SPECIAL WATCH SCHEME	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	.000	.000	.000	.000	1						
TEMP: FEELS	.000	.006	.006	.001	.001	.001	.001	.001	.001	.000	.000	.000	.000	.000	.000	1					

*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

a Cannot be computed because at least one of the variables is constant.

PRILOGA B: IZPISI REZULTATOV V PROGRAMU SPSS

Variables Entered/Removed^d

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	IZKUSNJE_nova, GENDER, SATISFIED WITH INCOME, POLICE GOOD JOB, AGE, ODNOSI S SOSEDI, URBAN OR RURAL ^a		Enter

- a. All requested variables entered.
b. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,432 ^a	,187	,185	,748

- a. Predictors: (Constant), IZKUSNJE_nova, GENDER, SATISFIED WITH INCOME, POLICE GOOD JOB, AGE, ODNOSI S SOSEDI, URBAN OR RURAL

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	391,950	7	55,993	100,179	,000 ^a
	Residual	1703,607	3048	,559		
	Total	2095,557	3055			

- a. Predictors: (Constant), IZKUSNJE_nova, GENDER, SATISFIED WITH INCOME, POLICE GOOD JOB, AGE, ODNOSI S SOSEDI, URBAN OR RURAL
b. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	,680	,100		6,766	,000			
	GENDER	,485	,027	,293	17,891	,000	,302	,308	,292
	AGE	,025	,004	,098	5,868	,000	,081	,106	,096
	URBAN OR RURAL	-,219	,031	-,122	-6,998	,000	-,199	-,126	-,114
	SATISFIED WITH INCOME	,093	,017	,090	5,443	,000	,078	,098	,089
	ODNOSI S SOSEDI	,121	,018	,117	6,866	,000	,188	,123	,112
	POLICE GOOD JOB	,198	,031	,108	6,476	,000	,153	,117	,106
	IZKUSNJE_nova	,121	,017	,125	7,296	,000	,168	,131	,119

- a. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	PREV: A WATCH DOG, GENDER, POLICE GOOD JOB, AGE, SATISFIED WITH INCOME, ODNOSI S SOSEDI, IZKUSNJE_nova, URBAN OR RURAL ^a	.	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,433 ^a	,188	,185	,747

a. Predictors: (Constant), PREV: A WATCH DOG, GENDER, POLICE GOOD JOB, AGE, SATISFIED WITH INCOME, ODNOSI S SOSEDI, IZKUSNJE_nova, URBAN OR RURAL

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	393,074	8	49,134	87,938	,000 ^a
	Residual	1702,483	3047	,559		
	Total	2095,557	3055			

a. Predictors: (Constant), PREV: A WATCH DOG, GENDER, POLICE GOOD JOB, AGE, SATISFIED WITH INCOME, ODNOSI S SOSEDI, IZKUSNJE_nova, URBAN OR RURAL

b. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,685	,101		6,821	,000
	GENDER	,485	,027	,293	17,912	,000
	IZKUSNJE_nova	,121	,017	,125	7,292	,000
	URBAN OR RURAL	-,214	,032	-,119	-6,787	,000
	ODNOSI S SOSEDI	,119	,018	,115	6,707	,000
	POLICE GOOD JOB	,198	,031	,108	6,474	,000
	AGE	,025	,004	,097	5,818	,000
	SATISFIED WITH INCOME	,093	,017	,090	5,473	,000
	PREV: A WATCH DOG	-,045	,032	-,024	-1,418	,156

a. Dependent Variable: FEEL SAFE AFTER DARK

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	FEEL SAFE AFTER DARK ^a		Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: PREVENTIVA_nova

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,033 ^a	,001	,001	,82565

a. Predictors: (Constant), FEEL SAFE AFTER DARK

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,879	1	2,879	4,224	,040 ^a
	Residual	2623,846	3849	,682		
	Total	2626,725	3850			

a. Predictors: (Constant), FEEL SAFE AFTER DARK

b. Dependent Variable: PREVENTIVA_nova

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	2,469	,034		73,431	,000			
	FEEL SAFE AFTER DARK	,032	,016	,033	2,055	,040	,033	,033	,033

a. Dependent Variable: PREVENTIVA_nova

Variables Entered/Removed^d

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	URBAN OR RURAL ^a	.	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: ODNOSI S SOSEDI

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,238 ^a	,057	,056	,78801

a. Predictors: (Constant), URBAN OR RURAL

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	144,166	1	144,166	232,167	,000 ^a
	Residual	2405,592	3874	,621		
	Total	2549,759	3875			

a. Predictors: (Constant), URBAN OR RURAL

b. Dependent Variable: ODNOSI S SOSEDI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	2,503	,047		53,124	,000			
	URBAN OR RURAL	-,412	,027	-,238	-15,237	,000	-,238	-,238	-,238

a. Dependent Variable: ODNOSI S SOSEDI

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,221 ^a	,049	,048	,83667

a. Predictors: (Constant), URBAN OR RURAL

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	117,058	1	117,058	167,222	,000 ^a
	Residual	2286,253	3266	,700		
	Total	2403,311	3267			

a. Predictors: (Constant), URBAN OR RURAL

b. Dependent Variable: IZKUSNJE_nova

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,323	,055		24,056	,000
	URBAN OR RURAL	-,407	,031	-,221	-12,931	,000

a. Dependent Variable: IZKUSNJE_nova

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,130 ^a	,017	,016	,85855

a. Predictors: (Constant), preventiva_2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	38,160	1	38,160	51,770	,000 ^a
	Residual	2230,509	3026	,737		
	Total	2268,669	3027			

a. Predictors: (Constant), preventiva_2

b. Dependent Variable: IZKUSNJE_nova

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,474	,027		17,321	,000
	preventiva_2	,144	,020	,130	7,195	,000

a. Dependent Variable: IZKUSNJE_nova

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,132 ^a	,017	,017	,447

a. Predictors: (Constant), IZKUSNJE_nova

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	10,919	1	10,919	54,638	,000 ^a
	Residual	617,926	3092	,200		
	Total	628,846	3093			

a. Predictors: (Constant), IZKUSNJE_nova

b. Dependent Variable: POLICE GOOD JOB

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,239	,010		123,556	,000
	IZKUSNJE_nova	,069	,009	,132	7,392	,000

a. Dependent Variable: POLICE GOOD JOB